

RODSTENSEJE.

Slægtshistorie fra Rodstenseje og Rantzausgave.

Af H. L. MØLLER.

I

Et virkeligt Herregaardsliv begynder i Hads Herred først efter 1660. I den danske Adels Blomstringstid fra Reformationen til Enevældens Indførelse var Kronen meget snart blevet saa godt som eneraadende i dette Herred, og ikke en eneste adelig Slægt har i det nævnte Tidsrum haft varig Bopæl her. Herredet har efter 1660 haft 6 Hovedgaarde: Aakær i Falling Sogn, Dybvad og Gersdorfslund i Gosmer Sogn, Rodstenseje og Rathlousdal i Odder Sogn og Kanne (Rantzausgave) i Hvilsted Sogn, men af dem var Aakær tidligere kongeligt Slot, Dybvad og Kanne var ufri Gaarde, de tre andre eksisterede slet ikke.

I Slutningen af Middelalderen havde Aarhus Bispestol været den største Ejendomsbesidder i denne Egn; Aakær havde været Biskoppernes Hovedslot, og de havde i Tidens Løb udkøbt de fleste adelige Slægter, som før havde haft hjemme i Hads Herred. Ved Reformationen tog Kongen alt Bispegodset, og Kronen søgte nu ved Køb eller Magelæg at erhverve, hvad der endnu var tilbage i Egnen af adeligt Gods. Dette lykkedes den saa godt, at af Herredets 627 Jordbrug tilhørte i 1651 de 534 Kronen eller Gejstligheden (Præstegaarde etc.), kun 34 ejedes af Adelen, og 58 Bønder var jordegne.¹⁾

I Tiden 1536—1660 høres der derfor meget lidt om Adelsmænd, som har haft deres Hjem i Hads Herred. Aakær Len var den længste Tid forenet med Skanderborg Len, og Lensmændene boede oftest paa det større og aneligere Skanderborg Slot. Dybvad tilhørte i hvert Fald i det 17. Aarhundrede Kronen og anvendtes til Officersbolig, og dette har medført, at der til denne Gaard allerede fra Tiden før 1660 er knyttet enkelte Minder om Mænd af gammel dansk Adel. Major Ejler Gabrielsen Akeleye havde den i 30 Aar, 1617—1647; saa flyttede han til Porsborg, der laa, hvor Gersdorflund nu ligger, og fra 1654 hører vi, at han boede paa Gaarden Højby i Porsborgs Nærhed, hvor han endnu levede 1662, 80 Aar gammel, med 5 moderløse Børn, og hvor han vel altsaa har oplevet den onde Tid 1657—1660, da Svenskerne og Polakkerne var i Landet — Aar, der i særlig Grad huskedes i Hads Herred, hvor baade vore Fjender og Forbundsfæller næsten huserede værre end noget andet Sted i Jyl-

¹⁾ J. A. Fridericia, i Hist. Tidsskrift („H. T.“) VI, 2, S. 609.

land. Den gamle Major havde med sin hollandske Hustru haft 12 Børn og har vist siddet i smaa Kaar; en af Døtrene ægtede en ufri Mand.¹⁾

Paa Dybvad afløstes Major Akeleye af Oberst Valdemar Lykke til Grinderslev Kloster i Salling. Han var under den første Svenskekrig 1657 Chef for jyske Regiment, som han synes at have ført med Ære under Felttoget i Stiftet Bremen og i Holsten, indtil han i September s. A. blev dræbt undervejs fra Glückstadt til Frederiksodde af en Kanonkugle, som af Vaade blev afskudt fra en dansk Krydser paa Elben og rev Hovedet af ham.²⁾ Men der vides intet om, hvor meget Lykke har haft med Dybvad at gøre; der er paa Egnen intet Minde om ham, og han er begravet i Grinderslev Kirke.

Om Livet paa Kanne er der ikke bevaret andre Minder end de smukke Epitafier, som endnu pryder Hvilsted Kirkes Indre, over de to kongelige Ridefogeder i Hads Herred, der boede her i Christian IV's Tid: Mikkel Pedersen Skriver og Jakob Jensen med deres Hustruer, og Ligstenen i Kirkens Gulv over det førstnævnte Ægtepar.

II

Aarene straks efter Svenskekrigens Slutning og Enevældens Indførelse bragte store Forandringer i Hads Herred, som i høj Grad kom til at mærke Virkningerne af den ny Tid. Ved Freden i København 1660 var det blevet bestemt, at Bornholm, der ved Roskilde-

¹⁾ Danmarks Adels Aarvog 1884, Stamtavle over Familien Akeleye.

²⁾ K. C. Rockstroh, Bemærkninger vedrørende enkelte Afsnit af Krigen i Jylland 1657. H. T. VII. 3. S. 122.

traktaten to Aar forinden var blevet afstaaet til Karl Gustav, skulde blive ved Danmark, men Frederik III maatte dog i Vederlag for Øen overlade Sverrig adeligt Gods i Skaane — i alt 8500 Tønder Hartkorn. Dette Gods købte Kongen af danske Adelsmænd derovre, eller han skaffede sig det ved Mageskifter med Krongods i den øvrige Del af Riget. Paa denne Maade fik Arvingerne efter den nys afdøde Rigshofmester Joachim Gersdorf en stor Del af Kronens Ejendomme i Hads Herred, i alt ca. 210 Gaarde med ca. 1870 Tønder Hartkorn i Falling, Gylling, Ørting, Gosmer, Torrild, Uld¹⁾ og Odder Sogne.²⁾ I det første af de Skøder, som i denne Anledning blev udstedt den 4. August 1661, hedder det: „Paa dette Jordegods maa Arvingerne oprette saa mange Sæde- og Ladegaarde, som de vil, og nyde dem med samme Friheder og Rettigheder, som andre ældgamle Herregaarde i Danmark har.“ Dybvad og Porsborg erhvervede Familien Gersdorf først ved et nyt Skøde af 1. Maj 1664, og Hovedstrupgaard, der siden blev til Rodstenseje, endnu senere (1. Maj 1674).

De gersdorfske Arvinger delte snart det Gods, der saaledes var tilfaldet dem. Sønnen Frederik Gersdorf fik Aakær med Tilliggende, Datteren Margrethe, som var gift med Hofmester hos Frederik den Tredies Datter, Prinsesse Vilhelmine Ernestine, Gregorius Rathlou, fik som sin Part Bondebyen Loverstrup, hvoraf Hovedgaarden Rathlousdal oprettedes, og Gaardene Højby og Porsborg i Gosmer Sogn, men disse Gaardes Tilliggende gik

¹⁾ Det gamle Uld Sogn dannede den vestlige Del af Odder S.

²⁾ Kronens Skøder II ved F. J. West, S. 94 o. fl. St.

snart ind under den ny Hovedgaard Gersdorfslund. Hovedstrupgaard m. m. tilfaldt endelig Datteren Sophie Amalie, der 1668 ægtede Admiral Jens Rodsteen; han ombyggede Gaarden 1681 og gav den Navnet Rodstenseje. Dybvad synes snart igen at være blevet afhændet af den Arving, som det var tilfaldet, thi allerede 1676 tilhørte denne Gaarden anden, Landkommissær Laurids Brorsen.¹⁾ Ogsaa Aakær kom snart ud af Slægtens Eje, men dets Historie er for Tiden indtil Aarhundredets Slutning ikke ret opklaret, og der er ikke Lejlighed til at gaa nærmere ind paa den her. Derimod besiddes Rathlousdal og Gersdorfslund den Dag i Dag af Gregorius Rathlous og Margrethe Gersdorfs Arvinger, Slægten Holstein-Rathlou, siden 1749 som et Stamhus. Ogsaa Jens Rodsteens og Sophie Amalie Gersdorfs Efterkommere har i lang Tid, lige til 1835, haft deres Hjem paa Rodstenseje; og det er særlig om denne Gaard og dens skiftende Ejere af Slægten, der i det følgende skal gives nogle Oplysninger.

III

Gersdorf — Rodsteen — Rantzau — Sehested — Weinigel og Voss er de 6 Navne, der afløser hverandre i Rækken af Rodstensejes Besiddere. De fire første af disse Navne bæres af gamle danske Adelsslægter, og blandt dem straalere igen Navnene Rantzau og Sehested med særegen Glans, men ogsaa blandt Gersdorferne og Rodsteenerne har der været gode danske Mænd, der har baaret deres Navne med Ære. Om Jens Rodsteens Æt har man ganske

¹⁾ Trap, Beskrivelse af Danmark, 3. Udg. V. S. 174.

vist antaget, at den oprindelig var tysk, men derom vi-
des der i Virkeligheden intet paalideligt. Den dukker
først frem ved Aar 1500, og Slægtnavnet synes den
ikke at have antaget før ca. 1600; det behøver ikke at
være fordansket af det tyske adelige Navn Rodenstein
eller Rothstein, men kan meget godt være dannet af
Slægtens Vaaben: en Trappe af 3—4 røde Sten i et
Sølvfelt.¹⁾ Jens Rodsteens Fader Sten Rodsteen
ejede Lerbæk ved Frederikshavn, Moderen Margrethe
var af Urneslægten. Han selv havde i sin
Ungdom tumlet sig vidt om i Verden og havde været
saa langt som i Asien og Ægypten. I Krigen 1657—60
tjente han som Kaptajn paa den danske Flaade, 1674
blev han Medlem af Admiralitetet, og i den skaanske
Krig 1675—79 nævnes han som Viceadmiral; under
Niels Juel deltog han bl. a. i Slagene ved Øland og i
Køge Bugt, uden at det dog synes, han har haft nogen
Lejlighed til særlig at udmærke sig. Han har næppe
været nogen meget fremragende Søofficer, om han end
maa antages at have gjort ret god Fyldest under sin
Løbebane i Flaaden, siden han naaede saa høje Stillin-
ger i den. Det hedder sig ogsaa, at han var yndet baade
af Cort Adeler og Griffenfeld, saa at disse endog tænkte
paa at sætte ham i Niels Juels Sted.

Efter Fredsslutningen fik Viceadmiral Rodsteen sin
Afsked af Flaadens Tjeneste; der blev lovet ham et ci-
vilt Embede, som han dog aldrig fik. 1682 solgte han
sin Gaard i København, der nu blev indrettet til Sø-
kvæsthus (i Kvæsthusgade), og siden synes han at
have boet paa den Gaard, han selv havde bygget paa

¹⁾ Danmarks Adels Aarbog 1911, Stamtavle over Slægten Rodsteen.

sin Hustrus Arvelod og givet sit Navn. Han forøgede sit Gods i Hads Herred med Gaarden Kanne, som han 1674 havde købt af Mogens Friis, den første Greve til Frijsenborg, der atter havde købt den af Axel Sehested, hvem Kronen havde overdraget den til 1666.¹⁾ Den blev nu ogsaa Hovedgaard. Endelig kan det nævnes, at Jens Rodsteen efter sin Faders Død havde udkøbt sine Brødre af Fædrenegaarden Lerbæk, som han derefter ejede fra 1666 til 1689, da han solgte den. Ligeledes besad han i en Række Aar Herregaarden Sejlstrupgaard ved Hjørring, men afhændede den samme Aar som Lerbæk.²⁾

Jens Rodsteen døde 31. Marts 1707,³⁾ han var da 73 Aar gammel; hans Hustru var gaaet bort Aaret i Forvejen († 2. Februar 1706). De fik deres Grav i Odder Kirke, hvor det oprindelig saa prægtige Epitafium af Sandsten og Marmor over dem endnu er at se. Det malede Dobbeltportræt af dem begge, som findes paa Rodstenseje, er gengivet i Danmarks Adels Aarvog 1911. Tre Døtre overlevede dem; fire Smaa-børn var gaaet forud for dem. Den ældste Datter, Øllegaard, arvede Rodstenseje og Kanne; hun var 3. Decbr. 1694 i Odder Kirke blevet viet til Oberstløjtnant Frederik Christian Rantzau til Estvadgaard ved Skive. Den anden, Margrethe, var allerede 21. April 1693 blevet gift med Palle Dyrre paa Sindinggaard mellem Holstebro og Herning; han havde tidligere været i Ægteskab med Marie Grubbe som hendes anden Mand. 1707 blev han dræbt i Holstebro af en Officer, hvem han i Fuldskab var kom-

¹⁾ Trap, Danmark V, S. 165.

²⁾ Samme Værk V, S. 53 og 135.

³⁾ Odder Kirkebog (Dansk biogr. Lex. har fejlagtig 1706).

met i Klammeri med. Margrethe Rodsteen ægtede derefter Frantz Rantzau til Bratskov i Østerhanherred. Han døde 1738, hun levede derefter som Enke paa Sindinggaard til sin Død 1747. Den yngste Datter, Dorothea, arvede efter sin Fader Langholt i Vendsyssel; Jens Rodsteen havde købt denne Gaard 1691. Hun blev 1707 gift med Henrik Bielke, som døde 1736; hendes eget Dødsaar er ukendt.

IV

Den ny Herre til Rodstenseje var som nævnt Frederik Christian Rantzau til Estvadgaard.

Slægten Rantzau var, som enhver veed, oprindelig holstensk, men den Gren af den, som Øllegaard Rodsteens Husbond tilhørte, havde i flere Slægtled været bosat i Danmark og følte sig endog i udpræget Grad som dansk. Han nedstammede i lige Linie fra Frederik I's og Christian III's berømte Hærfører Johan Rantzau; dennes Søn, den lærde Henrik Rantzau til Breitenburg, følte sig endnu som Holstener, men flere af hans Børn gik til Danmark. Dette var saaledes Tilfældet med Frantz Rantzau, der tog sig en dansk Hustru, Anne Rosenkrantz, og med hende fik Søholm i Stevns, og som, skønt han allerede var 56 Aar, da Kalmarkrigen udbrød, dog uden Tøven rykkede med i Felten. Han fandt Helledøden i den berømte Rytterfægtning paa Skellinge Hede i Halland den 21. Februar 1612, hvor ogsaa Chr. Barnekow og den ædle unge Sten Rosensparre faldt ved Christian IV's Side. — Han har sin Grav i sin Sognekirke i Magleby, og han er nævnt i Ingemanns kendte Digt om Christian Barnekow:

»Sten Rosensparre laa knust blandt Spær,
Frantz Rantzau ved Hestens Sko,
over Lig og splintrede Lanser
hos Kongen red Barnekow tro«.

Helten fra Skellinge Hede blev Stamfader til den eneste Gren af Rantzauslægten, som endnu har sit Hjem i Danmark: den Linie, der ejer Rosen vold i Bjerre Herred og Frederikslund paa Fyn. En Sønesøn af ham var Frantz Rantzau til Estvadgaard ved Skive. Denne havde flere Sønner, der blev Landofficerer. Af dem naaede Johan og Jørgen høje Stillinger i Hæren, de blev begge Generaler og udmærkede sig især som Rytterførere i det danske Hjælpekorps, der under den spanske Arvefølgekrig kæmpede mod Franskmændene, først i Bayern, senere i Belgien. Jørgen Rantzau førte ogsaa den danske Hær i Slaget ved Helsingborg 10. Marts 1710, og det var efter den almindelige Mening til Dels ved hans Fejlgreb, at dette Slag blev tabt; men han sluttede sin Løbebane med en smuk Sejr over et svensk Korps uden for Wismar Aaret efter. En tredie Søn fra Estvadgaard var Rodstensejes anden Herre: Frederik Christian Rantzau; han var Halvbroder til de to berømte Generaler, født i Faderens andet Ægteskab med Helle Urne. Ogsaa han valgte til en Begyndelse den krigerske Løbebane; han tog Tjeneste i et tysk Regiment, som den norsk-danske Eventyrer Hannibal von Löwenschild havde hvervet for den venetianske Republik, der var i Krig med Tyrkiet. Med dette Regiment deltog F. C. Rantzau tillige med en Broder Frantz i „en Aktion mod Tyrken paa Morea“ 1686, men allerede i Begyndelsen af næste Aar var han hjemme igen; Johan Rantzau, som

dengang var Major ved Hestgarden, søgte da om Pas for sine yngre Brødre Frantz og Frederik Christian, der agtede sig til Ungarn, vel for at tjene mod Tyrkerne i den kejserlige Hær.¹⁾ Om de kom derned, vides ikke, men 1692 blev Frederik Christian Rantzau Ritmester ved femte og to Aar efter Major ved andet jydsk nationale Rytterregiment; han havde da allerede overtaget Estvadgaard, og den 3. December 1694 viedes han i Odder Kirke til Øllegaard Rodsteen.²⁾

Ægteparret tog Bolig paa Estvadgaard, og F. C. Rantzau blev kun i Hæren syv Aar endnu; andet jydsk Rytterregiment deltog i Felttoget mod Gottorp i 1700, men det kan ikke ses af de foreliggende Oplysninger, om han har været med ved denne Lejlighed. Det følgende Aar afgik han fra Hæren som „karakteriseret Oberst“. Nogen Tid efter at han havde overtaget sin Svigerfaders Ejendomme i Hads Herred, solgte han Estvadgaard (1710), og der vides derefter ikke synderlig andet om ham, end at han vistnok har levet paa Rodstenseje til sin Død. Lejlighedsvis hører man, at han som saa mange andre Godsejere havde Stridigheder med sine Bønder; nogle Selvejerbønder i Odder Sogn fik saaledes fri Proces imod ham, da de havde sagsøgt ham, dels fordi han krævede det samme Hoveri af dem som af sine Fæstere, dels fordi han „skal have solgt Jens Nielsens Søn for 100 Rdl. til at være Soldat for . . . Assessor Tygessens Gods“.³⁾ De tabte imidlertid Processen. — Oberst Rantzau begravdes i Odder Kirke den 17. Maj 1724.⁴⁾ Hans Ejen-

¹⁾ Personalhist. Tidsskrift, III R., 5. Bd., S. 124.

²⁾ Odder Kirkebog.

³⁾ Rigsarkivet („R. A.“) Jydske Registre 1716.

⁴⁾ Danmarks Adels Aarbog 1911 har fejlagtigt Aarstallet 1725.

domme var da temmelig stærkt forgældede, og Enken, der havde Bevilling til at hensesidde i uskiftet Bo sin Livstid, maatte tillige erhverve kongelig Tilladelse til at sælge noget Gods, hendes Ægtefælle havde beholdt oppe i Skiveegnen, nemlig Fjerdeparten af *Stubberrgaard*¹⁾ m. m. for saaledes at faa en Del af Boets Gæld betalt.

F. C. Rantzau og Øllegaard Rodsteen havde 8 Børn; den ældste Søn og den yngste Datter var fødte paa Rodstenseje, alle de andre paa Estvadgaard:²⁾ 1. *Frantz*, f. 9. Septbr. 1695; 2. *Jens*, f. 6. Decbr. 1696; 3. *Frederik*, db. 2. Juli 1698; 4. *Johan Henrik*, f. 2. Decbr. 1700; 5. *Sten*, f. 20. Januar 1702; 6. *Sophie Amalie*, f. 14. Januar 1704;³⁾ 7. *Hans Christian*, f. 17. Maj 1705, begr. 5. Juni s. A. og 8. *Helle Margrethe*, f. 4. Marts 1707. Af dem var Jens og sikkert ogsaa Sten døde før Faderen. Den første var 1716 blevet Kornet⁴⁾ i det første fynske nationale Regiment, men begravedes i Odder Kirke 6. Marts s. A., altsaa inden han endnu havde fyldt de 20. Ogsaa den yngre Broder: Sten var traadt ind i Hæren som Kornet ved det holstenske hvervede Regiment 1720, men tog eller fik sin Afsked næste Aar og omtales derefter ikke mere.⁵⁾ De andre Brødre: Frantz, Frederik og Johan Henrik nævnes derimod som myndige ved Faderens Død. Døtrene skulde efter særlig kongelig Bevilling⁶⁾ gaa i lige Arv og Skifte med Brødrene.

¹⁾ R. A. Jydske Reg. Bevilling af 23. Februar 1725.

²⁾ Estvad—Rønbjerg Kbg.

³⁾ Benzons Stamtavler har fejlagtigt Aaret 1693.

⁴⁾ »Kornet« var dengang den laveste Officersgrad i Rytteriet, ligesom »Fændrik« var det i Fodfolket.

⁵⁾ Hirsch's Officerslexikon.

⁶⁾ R. A. Jydske Registre, 14. August 1716.

Moderen beholdt baade Rodstenseje og Kanne, saa længe hun levede; derpaa skiftedes Godset mellem Børnene ved en Arveforening af 5. April 1736.

Om de to Sønner Frederik og Johan Henrik er der herefter kun lidet at melde. Den første blev Officer i Hæren og ægtede 30. August 1729 Christine Frederikke Banner, Datter af Tim Banner til Tøjstrup paa Fyn og Enke efter Baron Vilhelm Guldencrone, Søn af den første Baron paa Vilhelmsborg, og som det synes, en Tid Ejer af Herregaarden Aalstrup paa Laaland.¹⁾ Frederik Rantzau tjente til sidst i Marineregimentet og fik Afsked som „Sekondmajor“ 1752;²⁾ han levede sine sidste Aar paa Rodstenseje og døde der 9. Marts 1760 (Odder Kirkebog). — Johan Henrik Rantzau blev gift med Christine Marie de Kiærskiold, Datter af Justitsraad Frederik de Kiærskiold til Børglumkloster, hvilket Gods han efter sine Svigerforældres Død overtog 1740. Han døde selv 1748,³⁾ og hans Enke ægtede derpaa 1750 den berømte Bygmeister Oberst Laurids de Thurah, som paa denne Maade kom i Besiddelse af Vendsysselbispernes gamle Residens. — Helle Margrethe Rantzau ægtede Frantz Christopher v. Grabow, siden Generalmajor og Kommandant paa Aggershus (f. 1696, † 14. Maj 1770).⁴⁾ Et malet Portræt af hende fra

¹⁾ Danske Herregaarde, Christianssæde.

²⁾ Hirsch's Officerslexikon.

³⁾ Det er helt misvisende, naar J. H. Rantzau i »Danske Herregaarde«, Børglumkloster, og derefter i Trap, anf. Sted, kaldes en »holstensk Adelsmand«. Hans Forfædre havde i 4 Slægtled hørt hjemme i Danmark.

⁴⁾ Hirsch's Officerslexikon.

Barneaarene ejes nu af Departementschef Wulff i København.

V

Ved Skiftet efter Fru Øllegaard Rodsteen overtog den ældste Søn Frantz Gaarden Kanne for 15500 Rdl.,¹⁾ medens Søsteren Sophie Amalie fik Rodstenseje.

Frantz Rantzau var dengang allerede 40 Aar, men endnu ugift. Han var som 18-aarig Yngling traadt ind i Hæren midt under den store nordiske Krig (1712) og havde i 4 Aar tjent dels i det jydsk, dels i det fynske hvervede Infanteriregiment, først som Kadet, siden som Fændrik og Løjtnant. Derpaa var han gaaet i østerrigsk Tjeneste og havde i to Aar deltaget i de Kejsersliges Kampe med Spanierne paa Sicilien. 1722 var han hjemme igen; der var da Tale om, at han atter skulde optages i den danske Hær og have et Kompagni i et Fodfolksregiment; men det kan ikke ses, om denne Sag er gaaet i Orden, og i hvert Fald blev han til sin Dødsdag ikke andet og mere end Løjtnant.²⁾ I nogle Aar efter sin Hjemkomst var han Forpagter paa Faarupgaard i Jelling Sogn; her havde han et Slags Kompagniskab med en Mand af Bondestand, Peder Christensen, med hvem han indgik et nøje, rørende Venskab, der vedvarede, indtil Døden skilte dem ad.

Da Frantz Rantzau som Ejer af Kanne flyttede til denne Gaard, tog han Peder Christensen med sig og gav ham den i Forpagtning. Selv vedblev han at sidde i ugift Stand hele sin Livstid og synes at have haft en

¹⁾ Den Rigsdaler, der regnedes med i det 18. Aarh. og indtil Statsbankerotten 1813, var Kurantdaleren = 3 Kr. 26 Øre.

²⁾ Hirsch's Officerslexikon.

udpræget Forkærlighed for et stille og roligt Liv. Hvilke Sysler der har optaget ham, kan ikke ses, men han har været opfyldt af kærlig Omsorg for Slægt og Venner. 12. Juli 1749 oprettede han og Peder Christensen et gensidigt Testamente. Det hedder heri, at de er blevet enige om at træffe de Bestemmelser, Testamentet indeholder, „saasom da vi begge ugifte og uden Livsarvinger have nu levet tilsammen i Fællig med hinanden i 20 Aar, saavel i Forpagtning, som siden i Ejendom af Faarup i Koldinghus Amt og Cane i Aakær Amt og af Gud i saadan Fællig velsignede“. Hvis Peder Christensen døde først, skulde Frantz Rantzau være hans Universalarving; blev den anden derimod den længstlevende, skulde han, om han vilde, beholde Kanne i Forpagtning paa Livslid mod en aarlig Afgift af 400 Rdl., og dersom han ønskede at fratræde Forpagtningen, skulde han efter Vennen arve alt, hvad denne ejede og ikke havde faaet paa Skiftet efter Moderen, og desuden til sin Død have Fribolig paa Gaarden med forskellige andre Emolumenter.

Peder Christensen døde først (6. Februar 1762), og Frantz Rantzau besluttede da at overdrage Kanne til den blandt sine Slægtninge, han allerede i Testamentet af 1749 havde bestemt hertil, nemlig Søsterdatteren fra Rodstenseje, Frøken Øllegaard Rodsteen Sehested; hvis hun døde ugift, skulde Kanne tilfalde den af hendes Søskende, som til den Tid maatte besidde Rodstenseje, og hvis dette ikke var Tilfældet med nogen af dem, skulde „den have Gaarden, som ellers kunde være i Stand samme at maintainere“ (Frantz Rantzaus 2. Testamente af 26. Oktober 1762).¹⁾ Frøken Ølle-

¹⁾ R. A. Jydske Registre.

gaard overtog derpaa Gaarden den 1. Maj 1763, og Morbroderen flyttede til Holstebro, hvor han havde købt en Ejendom, uden at man kan se, hvorfor han netop havde valgt denne By til at ende sine Dage i. Den ny Ejerinde af Gaarden skulde til sin Moster, Helle Margrethe Rantzau, Oberst Grabows Hustru, svare en aarlig Afgift af 200 Rdl., som efter Fru Grabows Død skulde deles mellem hendes 4 Børn, indtil disse blev forsørget, da Afgiften helt skulde bortfalde.

Den gamle Løjtnants Kærlighed til sin trofaste Forpagter gav sig ogsaa Vidnesbyrd efter dennes Død. I Testamentet af 1762 bestemmer han, at Peder Christensens Søsterdatter Madame Øllgaard Sophie Jellinge, der var gift med hans egen Sognepræst Thøger Møller til Astrup, Tulstrup og Hvilsted, og hendes Børn skulde arve alt, hvad han ellers havde tiltænkt Vennen selv, „hvis indvendig paa Cane, om jeg ved Døden skulde afgaa, efter min Død findes af rede Penge, Sølv, Guld, Kobber, Tin, Messing, Senge og Sengeklæder, Linned og uldent, Trævarer og Bøskaber, af hvad Navn nævnes kan“, endvidere „alle øvrige Godset uvedkommende Ting, saavel af Papirer og Brevskaber som andet, der før nævnt er“. Endelig skal Madame Jellinge have til Enkesæde, saa længe hun lever, den Gaard, Frantz Rantzau havde købt i Holstebro, og alt, hvad der i Gaarden findes efter hans Død, „i Henseende jeg paa nogen Maade vilde erlægge al den Troskab, Omhyggelighed og Forsorg, som han [Peder Christensen] for min Velfærds Befordring med utænkelig Flid udi hans Levetid besørget, paa nogen af hans paarørende“. Et af de 6 Børn i Astrup Præstegaard, Datteren Øllgaard Møller, skulde oven i Købet have Tulstrup Kirke „med al Herlighed, Rente

og Rettighed“. Frantz Rantzau havde købt denne Kirke den 4. Maj 1745.

Sine sidste fem Leveaar tilbragte Løjtnant Rantzau i Holstebro; endnu en Gang ændrede han sit Testamente (16. Novbr. 1765), idet han bestemte, at Øllegaard Sehested og hendes Mand, hvis hun blev gift, efter hans Død skulde have samme Magt, Ret og Tilladelse til at gøre med Kanne Gaard og Gods, „hvad tjenligst eragtes, som andre kan, der noget Gods er ejendes“. Saaledes ophævedes altsaa Frøken Øllegaards Forpligtelse til at lade den gaa i Arv sammen med Rodstenseje. — Han døde den 18. Septbr. 1768, og da han var den sidste Mand af sin Linie, blev det rantzauske Vaaben nedlagt med ham i hans Kiste.¹⁾ Om sin Begravelse havde han skrevet i Testamentet af 1762: „Og siden jeg udi dette Foraar udi Altergulvet i Hvilsted Kirke har ladet oprette et lidet Begravelse eller muret Gravsted, alene for mig og Forpagter Peder Christensen, som allerede derudi er indsat, vilde jeg efter min Død, at samme bestandig skulde vedligeholdes og ingen flere derudi at indsættes“. Begravelsen er indført i Holstebro Kirkebog 7. Oktober 1768, hvorimod der i Hvilsted Kirkebog intet findes om den; man kunde saaledes tvivle om, at den gamle Løjtnants Vilje med Hensyn til hans Jordfæstelse er blevet udført, men det er dog usandsynligt, at hans efterladte virkelig skulde have vist en saadan Mangel paa Pietet over for deres Velgører, og man tør vel derfor slaa sig til Ro med den Tanke, at de to Venner alligevel er blevet forenet i Døden, som de havde været det i et langt Liv. Gravstedets Vedligeholdelse skulde ifølge

¹⁾ Benzonske Stamtavler.

Løjtnant Rantzaus testamentariske Bestemmelse paa hvile Kannegaards fremtidige Ejere. Hvorledes har disse opfyldt denne Forpligtelse? Ethvert Spor af Graven er forlængst forsvundet.

Inden Frantz Rantzau lukkede sine Øjne, var baade Thøger Møller i Astrup og hans Hustru døde.¹⁾ Deres 6 Børn fik udbetalt til Deling som Arv efter den gamle Løjtnant 4166 Rdl 2 Mk. 12 Sk., og Øllegaard Møller fik endda i Tilgift den ene af sin Faders 3 Sognekirker, Tulstrup Kirke, i Arv og Eje.

Den ny Ejerinde af Kanne, Frøken Øllegaard Rodsteen Sehested fra Rodsteenseje, havde allerede Aaret før Morbroderens Død, 25. Septbr. 1767, ægtet den syv Aar yngre Ritmester Ditlev von Pentz, Søn af Konferensraad F. L. C. Pentz til Fjellebro paa Fyn. Hendes Mand traadte samtidig ud af Hæren, og Ægteparret synes nu i en Aarrække at have levet paa Kanne, som efter Pentz'es Ansøgning ifølge kgl. Bevilning af 16. Septbr. 1768 i Fremtiden skulde hedde Rantzausgave. 20. Maj 1777 solgte Pentz imidlertid Gaarden for 15,900 Rdl. til (senere) Kammerraad Kristen Lannig.²⁾ 1780 blev Pentz Amtmand i Norge; siden kom han i samme Stilling tilbage til Danmark og var fra 1794 til 1815 Stiftamtmand i Aalborg. Han var en anset og dygtig Embedsmand. Sine sidste Aar levede han i Aarhus; her døde hans Hustru d. 12. Septbr. 1817, 80 Aar gammel, han selv 20. Maj 1821.³⁾

¹⁾ Hun maa være død kort efter Affattelsen af Testamentet af 26. Oktober 1762, thi 18. November n. A. tog hendes efterlevende Mand sig en ny Hustru (Wibergs Præstehistorie). Thøger Møller blev begravet 18. Januar 1767.

²⁾ Meddelelse fra Arkivsekretær Nyegaard.

³⁾ Biografisk Lexikon.

VI

Rodstenseje tilfaldt ved Skiftet efter Oberst Rantzau's Enke den ældste Datter Sophie Amalie Rantzau, som allerede Aaret forinden, i en Alder af 32 Aar, havde ægtet Major Malte Sehested, der dengang allerede var 47 Aar gammel (db. 25. Maj 1688). Saaledes blev Navnet paa en anden af den gamle danske Adels berømte Slægter nu knyttet til Gaarden. Major Sehested var Sønesøn af selve Hannibal Sehested; denne havde med en københavnsk Borgerdatter en Søn uden for Ægteskab: Jens Sten Sehested, hvis Fødselsaar ikke kendes. Faderen lyste denne Søn i Kuld og Køn, og 1676 havde han faaet dansk Adelsbrev. Som tilhørende en illegitim Linie skulde han føre en gylden Skraabjælke over Sehestedernes Vaaben, men denne indskrænkende Forpligtelse respekteredes ikke i det lange Løb. Paa Rodstenseje fandtes endnu i Mands Minde i et af Værelserne et broderet Tapet, der viste det sehestedske Vaaben uden Skraabjælken, skiftende med det rantzauske Vaaben og andre Broderier.¹⁾ Det er siden kommet til Rathlousdal. Aaret efter at Jens Sten Sehested havde faaet sit danske Adelsskab anerkendt, blev han Generaladjutant hos Kongen, to Aar senere igen Oberstløjtnant, men fik straks efter sin Afsked. I sin Ungdom synes han at have været en vild Krabat, der har prøvet alskens Eventyr i fremmede Lande. Han havde en liden Digteraare, især som Improvisator, og har derved opnaaet en, om end saare beskedn, Plads paa

¹⁾ Thiset: Herregaarden Rodstenseje, i Herregaardenes Adresseavis, 1879, Nr. 1—6.

det danske Parnas. I et af sine Digte skildrer han sin egen urolige Ungdom; han har maattet

»søge Seng med Bassen
og æde muldent Brød i Smug
og drikke Vand med Gasen«.

Ligeledes fortæller han, hvorledes han

»red saa mangen Vinternat
foruden foret Muffe,
i Sne og Fog, i Slag og Slud
jeg har mig ofte vovet
og lugtet ud af Fjendens Krud,
mens andre sødt har sovet.

Samtidig med, at han forlod Hæren, havde han taget sig en Hustru, Mette Sophie Parsberg, med hvem han fik Herregaarden Selleberg ved Odense, og her levede han til sin Død.¹⁾

Jens Sten Sehesteds Søn Malte, der fra 1736 til sin Død var Herre paa Rodstenseje, havde, da han giftede sig denne Gaard til, 30 Aars Tjeneste i Hæren i Krig og Fred at se tilbage paa. Han havde fra 1706 været Kadet i den Bataillon af Livgarden til Fods, der kæmpede mod Franskmændene i Belgien som Del af det danske Hjælpekorps i engelsk og hollandsk Sold. Siden blev han Fændrik ved Bataillonens „Sjælland“ i samme Korps og deltog med den i det navnkundige Slag ved Malplaquet 1709 og i Belejringen af Byen Mons, hvis Navn under den nuværende Krig igen er blevet kendt ved Tyskernes Sejr over General French'es engelske Korps den 23.—24. August 1914. Efter at være forfremmet til Sekondløjtnant var han

¹⁾ Biografisk Lexikon.

med ved Indtagelsen af Fæstningen Quesnoy i Nordfrankrig 1712, og først i 1714, da Krigen var endt, vendte han hjem til Danmark efter 8 Aars Fraværelse. Med flere andre Officerer af sit Regiment blev han baade i 1716 og 1717 for en kort Tid sendt til Norge for at gøre Tjeneste ved Hæren dér, men synes ikke at have været i nogen Affære af Betydning deroppe.¹⁾ Han forfremmedes nu paa sædvanlig Maade i det Regiment, han siden 1709 havde tilhørt: det sjællandske hvervede Regiment, men Aaret efter at han havde giftet sig, blev han Major i det nyoprettede fine Korps: Drabantgarden i København, der bestod af luther Officerer, og hvor han saa tjente i 11 Aar. Endelig forflyttedes han som „karakteriseret Oberstløjtnant“ til det sydjydske nationale Infanteriregiment 1747, og her blev han 1752 „karakteriseret Oberst“; den 11. Juni 1754 døde han²⁾ og begravedes 1. Juli s. A. i Odder Kirke.

Malte Sehesteds Tjeneste ved Drabantgarden maa have medført, at han i de første 12 Aar af sit Ægteskab kun fra Tid til anden har kunnet opholde sig paa Rodstenseje. Da han var blevet Oberstløjtnant i det sydjydske nationale Regiment, har Forholdet stillet sig anderledes; det hørte til Militsen, var udskrevet netop i den sydlige Del af Nørrejylland og havde kun Mandskab inde til større Øvelser en kort Tid af Aaret. Alle de Børn, der kendes af hans Ægteskab med Sophie Amalie Rantzau, er døbt i Odder Kirke. Der var i alt 6: 1. Jens Frederik, opkaldt efter Farfaderen, db. 12. August 1736, 2. Øllegaard Rodsteen, opkaldt

¹⁾ Personalhist. Tidsskr. III, 1, v. d. Weydes Selvbiogr., fl. St.

²⁾ Hirsch's Officerslexikon.

efter Mormoderen, db. 25. August 1737, Mette Sophie, der fik sin Farmoders Navn, db. 23. Septbr. 1739, 4. Christiana Sophie, db. 19. Juli 1740, begravet 10. Februar 1745, 5. Ulricha Eleonora, db. 22. Febr. 1742, begravet faa Uger efter sin lille Søster, 2. Marts 1745, og 6. Iver Christian, db. 23. Oktober 1744. Ved Faderens Død var der saaledes to Sønner og to Døtre af Børneflokken tilbage.

Om Malte Sehested som Herre til Rodstenseje er der kun bevaret et enkelt Minde paa Gaarden: det sekskantede Taarn midt for Hovedfløjen, der er opført af ham.¹⁾ Derimod er det ikke rigtigt, naar det andensteds fortælles,²⁾ at der paa Gaarden ogsaa findes et Maleri af ham. Det Portræt, der er tænkt paa, forestiller hans Broder Major Ulrik Frederik Sehested og er udført 1742 af en af Tidens kendte Portrætmalere Frederik la Croix.

VII

Oberst Sehested og hans Hustru havde ved kgl. Bevilling af 18. Oktober 1748³⁾ faaet Tilladelse til, at den længstlevende maatte hensidde i uskiftet Bo. Samfrændeskiftet efter ham fandt først Sted paa Rodstenseje d. 15. Juni 1759;⁴⁾ Ulrik Frederik Sehested var Kurator for de fire umyndige Børn. Enken fremlagde paa dette Skifte en Jordebog over Gaard og Gods og erklærede, at hun „kunde for Gaard, Gods, Tiender og Skov ej tilbyde sine Børn mere, end hun og hendes salig Mand havde paa Skifte efter hendes salig Fru Moder — 5.

¹⁾ Thiset anf. Sted.

²⁾ Fra Norsminde Fjord til Ulstrup Bakker, S. 24.

³⁾ R. A. Jydske Registre.

⁴⁾ Samme Sted.

April 1736 — antaget bemeldte specificerede Gods til⁶⁶; thi der paahvilede hende ifl. Skiftet den Pligt, at om hun vilde sælge Godset, skulde det tilbydes hendes andre Søskende til den Pris, hun selv havde faaet det for, nemlig 21,500 Rdl.; tilmed var i Mellemtiden Randlev Sogns Kirketiende frataget hende ved en kgl. Kommissionsdom.¹⁾ — Man ser af denne Redegørelse, at der er blevet lagt Vægt paa at bevare Rodstenseje som Stamsæde for den rantzau-rodsteenske Linie.

Kurator erklærede sig paa Børnenes Vegne tilfreds med deres Moders Forslag, og Børnene „takkede selv deres Fru Moder for hendes grandiose Tilbud“. Imidlertid var der paa Godset „Gæld og Besværing“ til et Beløb af 16,732 Rdl., og vel takseredes Møbler og Besætning til 2125 Rdl., ligesom der til Indtægt for dette førtes 1800 Rdl., som den ældste Søn havde faaet forud; men naar Aktiver og Passiver i Boet opgjordes, blev der dog kun tilbage en Nettoformue af 6893 Rdl. 4 Mk. 4 Sk. En Broderlod blev herefter 1086 Rdl. 4 Mk. 4½ Sk., en Søsterlod 543 Rdl. 2 Mk. 2¼ Sk. — unægtelig beskedne Arvelodder for saa fornemme Børn, og „Kornetten“ Jens Frederik havde oven i Købet allerede forbrugt mere end sin Arvepart; han maatte give sin Moder Bevis for Restgælden til hende: 713 Rdl. — Alle Lodderne blev staaende i Gaarden, og Fru Sophie Amalie skulde endda ingen Rente svare af dem, „allerhelst hun, saa længe Børnene uforsørgede hos hende bliver, har af moderlig Kærlighed indgaaet at forsyne enhver det, deres Nødvendighed udkræver og hun formaar at bringe til Veje“.

⁵⁾ Se herom »Danske Herregaarde«, Rodstenseje. — I nærværende Arbejde medtages af Godshistorien kun enkelte Træk til Belysning af Ejernes Formuesforhold.

Saaledes var nu Sophie Amalie Rantzaus Regimente paa Rodstenseje begyndt; det skulde vare i 36

FRU SOPHIE AMALIE RANTZAU I SIT 50. AAR.
(Maleri paa Rodstenseje.)

Aar, lige til hun i sit 87. Aar lukkede sine Øjne paa sin kære Gaard, 13. Juli 1790. I Forholdet til sine Bønder vandt hun Tilnavnet „den gode Frue“, og der skal

have været stor Sorg paa Godset, da hun døde.¹⁾ Om hendes Styrelse af Godset fortælles følgende:²⁾ Engang bad en ung Mand, S c h o u, om Godsforvaltertjenesten paa Gaarden. „I ser mig noget grøn ud,“ sagde Naadigfruen, men da han var godt anbefalet, tog hun ham alligevel og paalagde ham aldrig at give Bønderne Henstand med Landgilde ell. lign. „Thi der skal være Orden i alting.“ Som ny Forvalter havde han let ved at efterkomme dette Paalæg, og det viste sig, at Bønderne altid betalte deres Afgifter i rette Tid. Men Forklaringen paa dette mærkelige Fænomen laa rigtignok i, at naar de ingen Penge havde, gik de først op til Fruen og laante af hende, hvad de skulde betale hendes Forvalter. — Denne, H a n s S c h o u, var født i Skanderborg 1763; hvornaar han blev Godsforvalter paa Rodstenseje, har ikke kunnet oplyses, men i hvert Fald var han det 1. Juli 1787.³⁾ Han har sikkert været meget paaskønnet af Slægten, thi 1798 skaffede Fru Rantzaus Svigersøn, Stiftamtmand Pentz, ham Embedet som Amtsforvalter i Aalborg, hvilket han havde til sin Død 1823.⁴⁾

„Den gode Frue“ havde, som nævnt, overtaget Fællesboet i en maadelig Forfatning, men kort efter begyndte den opgaaende Tid for det danske Landbrug, og Sophie Amalie Rantzau naaede lige at opleve Indledningen til de store Landboreformer: Stavnsbaandets Ophævelse 1788 og de første Forordninger, der helt omdannede Forholdet mellem Godsejere og Bøn-

¹⁾ Fra Norsminde Fjord til Ulstrup Bakker, anf. Sted.

²⁾ Danske Herregaarde.

³⁾ Folketællingen 1787, Rigsarkivet.

⁴⁾ Tauber og Nielsen, Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg.

der. Med hvad Øjne den gamle Dame, hvis Minder gik langt tilbage i Frederik IV's Dage, har set paa den ny Tid, vides ikke; men nogen Fordel maa hun have haft, om ikke af andet, saa af de stigende Konjunkturer. Paa Skiftet efter hendes Død værdsættes Boets Nettoformue „i visse Midler“ til 34,715 Rdl. 5 Mk. 13 Sk., — en betydelig Fremgang siden 1759. Det fremgaar af enkelte bevarede Træk, at hun har sat sin Stolthed i at sikre Godset for den Familie, hvis ærværdige Midtfigur hun efterhaanden var blevet, men at Tanken paa Fremtiden nok alligevel har voldt hende Bekymringer, og at Børn og Børnebørn ikke altid har skikket sig, som hun kunde ønske.

Der var nu først den ældste Søn, *Jens Frederik*, der allerede var 18 Aar, da hans Fader døde. Han har vistnok været en letbenet og ustadig Kavalier, hvem Moderen kun havde ringe Glæde af. Han skulde være Officer og blev 1755 Kornet i Livgarden til Hest, hvilket jo var fint nok til at begynde med. Men vi har hørt, at han allerede fire Aar efter af sin Moder havde laant 1800 Rdl., som sikkert var forbrugt igen, og mere end Kornet naaede han ikke at blive. 16. Oktober 1763 fik han Afsked af Hæren og maatte være glad til, at han fik 200 Rdl. aarlig Pension — et rigeligt Vederlag for 8 Aars Tjeneste, der ikke engang havde skaffet ham Forfremmelse til Sekondløjtnant.¹⁾ Den 18. Maj 1759 blev han i Glæsborg Kirke paa Djursland viet til Frøken *Charlotte Amalie von der Osten* fra Mejlgaard. Hun var Datter af *Otto Christoffer von der Osten*, som dengang var „karakteriseret Oberst“ af Infanteriet og Major ved Grenaderkorpset

¹⁾ Hirsch's Officerslexikon.

i København, og som ved Giftermaal med Palle Dyres og Margrethe Rodsteens Datter: Sophie Amalie Dyre havde faaet Mejlgaard, hvilket Gods Fruen besad som Arv efter sin første Mand, Major Johan Nicolai Rosenørn. Sophie Amalie Dyre var Kusine til sin Navne paa Rodstenseje, idet de to Fruers Mødre jo var Søstre. Oberst v. d. Osten havde desuden i nogle Aar (1735—38) tjent i Drabantgarden sammen med Malte Sehested; saaledes var der en dobbelt Forbindelse mellem Herskaberne paa Mejlgaard og Rodstenseje, der kan forklare, at der blev et Parti af en Datter fra den første Gaard og en Søn fra den sidste.

Charlotte Amalie von der Osten var omtrent jævnaldrende med den unge Kornet, som hun rakte sin Haand foran Alteret i Glæsborg Kirke. Hendes Fødselsaar kendes ikke nøjagtigt, men 1750 var hun 14½ Aar gammel, og Jens Frederik Sehested var, som tidligere nævnt, født 1736. Hun var Oberst von der Ostens Datter af hans første Ægteskab med Frederikke Dorothea von Kørbitz fra Hellerup ved Nyborg. Begge hendes Forældre var saaledes af tysk Rod; Faderen var Søn af Oberst Otto Frederik von der Osten, der var indvandret til Danmark fra Pommern, hvor hans Slægt hørte hjemme, og Margrethe Vibe, Datter af Vicestatholder i Norge, Gehejmeraad Johan Vibe; og Frederikke Dorothea von Kørbitz'es Fader var Overkrigssekretær Johan Christoffer von Kørbitz, der atter var en Brodersøn af den bekendte Rigsmarskal Kørbitz, som havde spillet saa stor en Rolle ved Frederik III's og Christian V's Hof.¹⁾

¹⁾ Til Efterretning for Personalhistorikere hidsættes den Oplysning, at der efter Frederikke Dorothea von Kørbitzes

Kun gennem sin Farmoder havde Charlotte Amalie von der Osten dansk Blod i sine Aarer; Margrethe Vibe var Sønesønsdatter af den ansete Borgmester i København paa Christian IV's Tid, Mikkel Vibe, efter hvem Vibenshus ved Strandvejen har Navn.

Der var forbundet en kedelig Omstændighed med Jens Frederik Sehesteds Giftermaal. Det var kommet *post festum*, thi hans og hans Hustrus ældste Barn var allerede blevet døbt i Estruplund Kirke (mellem Randers Fjord og Kattegat) den 4. April 1759 — altsaa 6 Uger før Brylluppet (Danmarks Adels Aarvog har for Daaben fejlagtigt 4. Juni); her synes i hvert Fald den unge Moder at have haft Ophold i den sidste Tid før Brylluppet. Den førstefødte var en Søn, der blev opkaldt efter sin Fader: Jens Frederik; blandt Fadderne ved Daaben var Estruplunds Ejer, Hans Tørslev med Frue og Søn. Senere fik Ægteparret endnu to Børn, Døtrene Frederikke Dorothea og Sophie Amalie Rantzau Sehested, begge døbte i Ebeltoft Kirke, henholdsvis 19. Septbr. 1764 og 7. Februar 1766, og altsaa fødte der i Byen eller i Nabolaget. Den yngste blev holdt under Daaben af Gods ejerfruen paa Skærsø, Oberstinde Wouvert.

Hvad Kornetten har taget sig til efter sin Afsked fra Hæren, vides ikke, men han og hans Familie synes ikke at have haft noget blivende Sted, og endnu samme Føraar, som hans yngste Datter var født om Vin-

Død i København den 10. September 1750 levede 4 Børn af hendes Ægteskab med O. C. v. d. Osten, 1) Otto Carl Baltzer, 16½ Aar, 2) Charlotte Amalie, 14½ Aar, 3) Poul Løvenørn, 11½ Aar og 4) Margrethe Marie, 10½ Aar (Militære Skifter 1750 Nr. 7, § 87, R. A.)

teren, døde han i sin Moders Arme paa Rodstenseje,¹⁾ kun 30 Aar gammel. Dette Dødsfald gav Anledning til, at Fru Sophie Amalie Rantzau den 21. Septbr. 1767 oprettede et Testamente,²⁾ der skulde sikre Gaardens Bevarelse i Slægten. Den ældste Datter Øllegaard Rodsteen sad allerede da som Ejerinde af Rantzausgave, og 4 Dage efter Testamentets Datum gjordes hendes Bryllup med Kammerjunker Pentz, saa hun var vel forsørgt. Den Søn, der endnu var tilbage, den 23-aarige Løjtnant og Jagtjunker Iver Christian Sehested var sikkert kun lidet bevendt; han havde staaet ved det slesvigske Kyrasserregiment i Randers,³⁾ men var fire Aar før blevet sat paa Vartpenge og havde nu straks efter sin Broders Død taget (eller faaet?) sin Afsked af Hæren (5. Maj 1767).⁴⁾ Hvad der har været i Vejen med ham, vides ikke, men i det mindste mod Slutningen af sit Liv har han vist ikke været rigtig i Hovedet; thi ved sin Moders Død 1790 stod han, som det ses af Skiftet, under Kurator. Den gamle Frue vilde i hvert Fald ikke betro Junker Iver Christian Fædrengaarden, men bestemte i Testamentet, at denne skulde tilfalde den anden Datter, Frøken Mette Sophie, hvem Moderen blandt Børnene ansaa for „at være i Stand til baade at kunne maintainere og beholde fornævnte min Gaard Rodstenseje saa og at kunne udbetale de øvrige Søkende og være dem og deres

¹⁾ Odder Kbg.: Torsdag efter 3. Søndag efter Paaske, 20. April 1766.

²⁾ Det fik kongelig Konfirmation 20. Novbr. s. A. — Jydske Registre. R. A.

³⁾ Dette Regiment laa siden i Horsens; det var ved det »Messingjens« og dens Rytter stod.

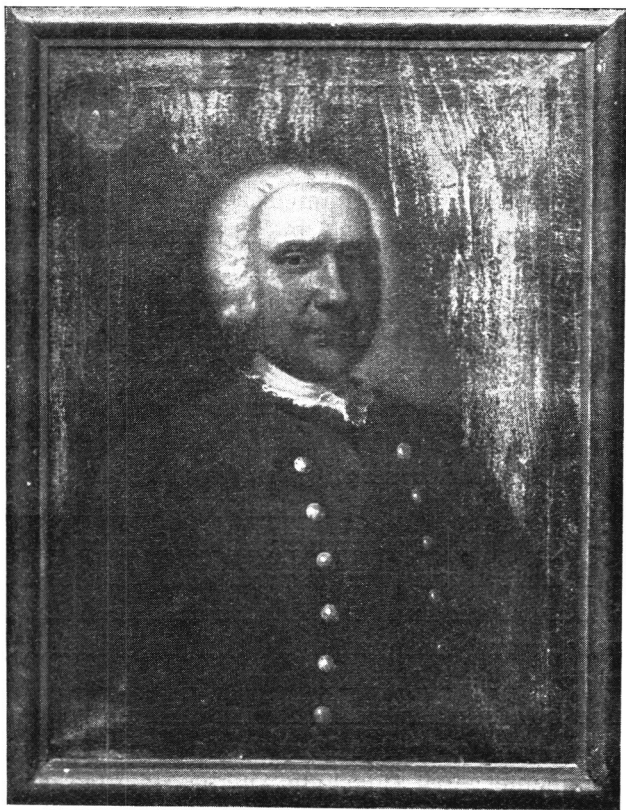
⁴⁾ Hirsch'es Officerslexikon.

Børn til Assistance“. Godsets Værdi sattes allerede paa dette Tidspunkt til 34,000 Rdl., altsaa 12,500 Rdl. mere, end Fru Sophie Amalie 8 Aar tidligere havde overtaget det for, men hun havde selv i Mellemtiden formeret dets Bønderhartkorn; alene i 1767 havde hun heraf tilkøbt 18 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. — „Den gode Frue“s Omhu for Godsets Bevarelse i Familien gav sig Udtryk ogsaa i andre Bestemmelser i Testamentet. Hvis Frøken Mette Sophie døde før Moderen, skulde Frøken Øllegaard Rodsteen paa Kanne arve det. Om Frøken Mette Sophie blev gift og døde barnløs, skulde hendes Mand beholde Gaarden; men vilde han sælge den, skulde den overlades et af de andre Børn eller en af deres Descendenter for samme Pris.

Junker Iver Christian blev i Testamentet betænkt med 100 Rdl. aarlig, som han skulde have af Gaarden efter sin Moders Død, „indtil han blev etableret“. Staklen blev ikke etableret andet Sted end i Gravkælderens i Odder Kirke blandt sine Forfædre der, tre Aar efter sin Moders Død. Han havde levet ugift hele sit Liv og, som det synes, haft stadigt Ophold paa Rodstenseje. Han døde her 2. Juni 1793 som den sidste Mand af den sehestedske Linie med Skraabjælken.

Ogsaa paa den ældste Søns efterladte var der tænkt i Testamentet; Fru Charlotte Amalie Sehested skulde forblive paa Gaarden og, saa længe hun forblev i Enkestand, nyde det samme her, som hun hidtil havde nydt, foruden 24 Rdl. aarlig. Derimod skulde den gamle Frues 3 Børn være ene om at dele Boets Guld, Sølv og Lintøj, og Jens Frederiks Børn skulde ikke have Part heri, „siden jeg for deres afgangne Fader .. haver efter hans Død betalt en temmelig anselig Gæld“. At Bedstemoderen affandt sig saa billigt med sine tre

faderløse Børnebørn, har sikkert hængt sammen med, at der forinden var blevet sørget for dem paa anden

OBERSTLØJTNANT ULRIK FREDERIK SEHESTED.

(Maleri paa Rødstenseje.)

Maade. Jens Frederik Sehesteds Farbroder, Oberstløjtnant Ulrik Frederik Sehested, der, siden han (1745) havde taget sin Afsked fra Hæren, synes at have haft

stadigt eller dog jævnlige Ophold paa Rodstenseje,¹⁾ oprettede 30. Juni 1766, straks efter Kornettens Død og kort før sin egen (samme Aar, 1766), et Testamente,²⁾ hvori han udsatte en Kapital af 3000 Rdl. for dennes Børn, for at de ikke skulde „mangle den saa højfor-nødne Indkomst til deres Opdragelse af det lidet, som jeg saaledes kunde efterlade dem.“

Sønnen, Jens Frederik, er død som Barn, men man veed ikke naar eller hvor; Moderen døde i Ebeltoft og blev begravet her 28. Juli 1769.³⁾ Den lille treaarige, nu forældreløse Sophie Amalie Rantzaus Sehested synes derefter at være blevet opdraget hos Farmoderen paa Rodstenseje, og hun og hendes Søster blev de eneste af dennes Børnebørn, der naaede til Skels Aar og Alder. Datteren paa Rantzausgave synes kun at have haft et eneste Barn, en Datter, Malthine Sophie, f. 12. Juli 1768 og død paa Rodstenseje 11. Decbr. s. A.⁴⁾

VIII

Skønt Frøken Mette Sophie Sehested som fremtidig Arving til Rodstenseje var blevet et godt Parti, gik der dog 13 Aar efter Moderens Testamente, inden hun fik en Ægtefælle, og hun var langt ude over Ungdommens Vaar, 43 Aar gammel, da hun 11. August 1780 holdt Bryllup med Major ved det holstenske hvervede Infanteriregiment, Peter Weinigel. Brudgommen var dengang 48 Aar (f. 1732) og havde hidtil levet ugift.

¹⁾ I de klevenfeldtske Relationer nævnes han mellem Gaardens Beboere 1748 (Personalhist. Tidsskr. I, 6, S. 63).

²⁾ Konfirmeret 8. August 1766. R. A. Jydske Registre.

³⁾ Ebeltoft Kbg.

⁴⁾ Odder Kirkebog.

Han var født i Fredericia; Faderen var Oberstløjtnant der, Moderens Slægtnavn var *Scavenius*.¹⁾ Hvorledes Partiet er kommet i Stand, vides ikke, men efter alle foreliggende Omstændigheder maa det antages snarere at have været et Fornuftparti end et Inklinationsparti. Ægteskabet blev barnløst. 1785 tog Majoren Afsked fra Hæren med Oberstløjtnants Karakter og havde nu sit Hjem paa Rodstenseje til sin Død 18. Marts 1797.

Der er ikke berettet meget om Livet paa Rodstenseje i den weinigelske Periode, men lidt veed man dog. Ved Folketællingen 1. Juli 1787 opholdt sig paa Gaarden foruden den gamle Frue og Ægteparret Weinigel den nu 43-aarige Jagtjunker Iver Christian, som ikke tog sig noget fornuftigt til, og en fjernere Slægting, den 64-aarige ugifte, afskedigede Major *Henrik Wilhelm Sehested*, uægte Søn af *Claus Maltesen Sehested* paa Rydhave, lyst i Kuld og Køn af Faderen, men ikke adlet.¹⁾ Han flyttede siden til Hindsgavl, hvor han døde 1794.²⁾ Endelig nævnes mellem Gaardens Beboere den 42-aarige Frøken *Charlotte Frederikke Grabow*, den gamle Frues Søsterdatter, *Helle Margrethe Rantzaus Datter*. — Endvidere er der bevaret et lille Interiør fra Gaarden i den Dagbog, som Portrætmaleren *Hans Hansen*, *Konstantin Hansens* Fader, førte i de Aar, han rejste rundt paa de danske Herregaarde og gjorde Kontrefejjer af disses Beboere.³⁾ Han fortæller om sit Besøg paa Rodstens-

¹⁾ Hirsch's Officerslexikon.

²⁾ Danmarks Adels Aarbog 1911, Stamtavle over Slægten Sehested.

³⁾ Portrætmalerens Dagbog (Clausen og Rist: Memoirer og Breve) S. 3.

eje, hvor han boede fra 25. Februar til 12. Marts 1793 for at male Fru Weinigel. Den gamle Frue var, som tidligere fortalt, død 3 Aar i Forvejen, til Gengæld var den faste Familiekreds forøget med Sophie Amalie Sehested, der nu var Grevinde Trampe, men som var skilt fra sin Ægtefælle og havde haft Tilflugt paa sin Fædrenegaard et Aars Tid. Hvorledes det hang sammen med hendes Ægteskab og Skilsmisse, bliver siden at berette. „Maaske var jeg blevet længere paa Rodstenseje,“ skriver Hans Hansen, „men formedelst et Bryllup, som skulde være den 15. hujus med Weinigels Søsterdatter Jomfru Bæhr og en Søofficer ved Navn Thurah, forlod jeg dem, saasom der var Mangel paa Plads; i øvrigt tilbragte jeg min Tid dér med megen Fornøjelse, og min Tidsfordriv om Eftermiddagen var at spille et Parti Skak med Grevinde Trampe, en Broderdatter af Fru Weinigel. Musicerede undertiden ogsaa lidt med Studiosus theol. Hr. Bæhr, en Broder til Bruden, og Aftenen fordrev jeg i L'ombre med Fru Weinigel, Leutnant Thurah og Hr. Bæhr. For Resten indlagde jeg der Bekendtskab med en Major Seested,¹⁾ Forvalter Schow, Doctor Gørtzen og 2de Præster, navnl. Kragballe og Hartmann. Af Hr. Weinigel og hans [Frue] blev jeg indbudt til at besøge dem igen, naar jeg agtede at rejse til Horsens, og blive dér nogle Dage for at divertere mig, da Oberstløjtnanten lovede dertil at befordre mig, og jeg maa tilstaa, at disse gode Folk viste mig megen Artighed.“

Gennem denne Optegnelse oplyses vi om Oberstløjtnant Weinigels Forbindelse med Familien Behr.

¹⁾ c: Henrik Vilhelm, eller maaske, med en Forveksling af Rangen, Jagtjunkerens Iver Christian, som da endnu var i Live, omend han sang paa sit sidste Vers.

Oberstløjtnantens Søster Christiane Sophie Magdalene var gift med Justitsraad N. E. Behr, Byfoged i Grenaa. Han stod Familien paa Rodstenseje nær, bl. a. som dens juridiske Konsulent; han var Kurator for Jagtjunkerens og gik ogsaa Familien til Haande med andre juridiske Afgørelser. Hans Søn, den teologiske Student, Portrætmaleren musicerede med, var Otto Christopher Nielsen Behr; han blev fire Aar senere, 6. Oktober 1797, kaldet af Herskabet paa Rodstenseje til Sognepræst i Odder efter Pastor Kragballes Død, men døde selv allerede 8. Februar 1799. ¹⁾ Den Søofficer, som 15. Marts 1793 i Odder Kirke viedes til sit Søkendebarn Margrethe Christine Behr, var den 32-aarige Premierløjtnant Albert de Thurah, hvis Moder, Helene Weinigel, var Oberstløjtnantens anden Søster. Brudgommen fandt 8 Aar efter Helledøden i Slaget paa Reden; han var da Kaptajn, var næppe kommet sig efter et Benbrud, men tog alligevel Kommandoen paa Blokskibet „Indfødsretten“ og faldt her om Bord midt under Kampen. ²⁾ En af den danske Flaades ældre Skruekanonbaade har senere baaret hans Navn.

Den Pastor Hartmann, Portrætmaleren omtaler, var Sognepræst i Randlev-Bjerager Jens Hartmann. Han var i øvrigt født paa Rodstenseje, thi hans Fader, der havde haft Embedet før ham, havde faaet Husly for sin Familie der paa Gaarden, dengang Kæltringfamilien fra Spøtrup havde ladet den røde Hane gale over Randlev Præstegaard den 23. April 1749. Jens Hartmann havde ikke noget godt Lov paa sig; han var

¹⁾ Wibergs Præstehistorie.

²⁾ Biografisk Lexikon.

„meget kødelig“,¹⁾ og unge Piger kunde vanskelig bo i hans Hus uden at tage Skade paa deres Rygte. Da den smukke *L o t t e G u l d b e r g* „med de dejlige himmelblaa Øjne“, en Datter af Statsminister Ove Høegh Guldbergs Fætter, Tolderen i Ribe, var kommet i Huset i Randlev Præstegaard, mente Degnen i Odder, *J ø r g e n l a C o u r*, derfor at maatte advare den attenaarige Uskyldighed mod, hvad Præsten kunde finde paa. Det Brev, han i den Anledning skrev til Jomfru Guldberg, blev Indledning til den Forbindelse mellem de to, som siden førte til Forlovelse og til et overmaade lykkeligt Ægteskab.

Jørgen la Cour var en udmærket Selskabsmand, havde sjældne musikalske Gaver og en herlig Sangstemme. Ved hans tidlige Død sang Blicher om ham :

»Paa Glædens Dag jeg skal ej mere høre
det muntre Kvad, som tryllede hvert Øre«.

Han var derfor en velset Gæst paa alle Egnens Herresæder og i dens Præstegaarde; han kom ogsaa regelmæssig til Rodstenseje, hvor han underviste Grevinde Trampe i Sang og Musik.²⁾ Da Grevinden opdagede hans Forelskelse i Lotte Guldberg, var hun meget ivrig for at faa Partiet i Stand. Vanskeligheden laa hos Lottes Fader, den sære og noget tyranniske Tolder i Ribe, og den endnu besværligere Moder; Faderen stillede det Vilkaar for sit Samtykke til de unges Forbindelse, at Jørgen la Cour, der var teologisk Kandidat, skulde have Præstekald først. Degnen rejste Gang paa Gang til København for at søge; han fik ogsaa gode Ord hos

¹⁾ Fr. Barfod Laurits Ulrik la Cour og Ellen Kirstine Poulsen, S. 40.

²⁾ Barfod, anf. Skrift, S. 32.

de høje Herrer i Kancelliet, og Grevinde Trampe anbefalede ham „paa det kraftigste“ til Grev E. A. Hardenberg-Reventlow, der havde 16—18 Kald at bortgive paa sine danske Godser, og da Greven med sin Hustru i 1796 var paa Rodstenseje i Besøg, bestormede Grevinden ham med Bønner for sin Sanglærers Fremtid. Efter hendes Paastand havde han ogsaa bestemt lovet, at Jørgen la Cour skulde faa det første Kald, som blev ledigt paa hans Gods. Dog blev hverken det ene eller det andet Løfte holdt, og det sidste Haab brast, da Pastor Anders Kragballe i Odder, Jørgen la Cours Svoger, var død den 3. November 1796, og Oberstløjtnant Weinigels Søstersøn, Otto Behr, fik Kaldet efter ham. Degnen havde saa sikkert haabet at skulle rykke over i Præstegaarden ved denne Lejlighed, men deraf blev der altsaa intet. Han overvandt dog snart Svigerforældrenes Modstand; 2. Marts 1798 stod hans Bryllup i Ribe; den gamle Bispestads mest fejrede Skønhed, paa hvis Bud enhver af Byens Ungersvende havde været rede til at springe i Ilden,¹⁾ drog nu ind som Husmoder i den beskedne Degnebolig i Odder. — Og vel blev Odder Præstekald snart igen ledigt ved O. C. Behrs tidlige Død 1799, men heller ikke denne Gang kunde Jørgen la Cour staa sig i Konkurrencen; thi der var Enke paa Kaldet, som gerne skulde forsørges gennem Ægteskab med den ny Præst, og saaledes blev en anden, Cand. theol. G o t t s c h a l k, den foretrukne.

* *

Efter sin Ægtefælles Død sad Fru Mette Sophie Weinigel som Ejerinde paa Rodstenseje til 1817; hen-

¹⁾ Barfod, anf. Skr., S. 51.

des tro Forvalter, Hans Christian Møller, en Søn fra Skægs Mølle ved Odder, var indtil 1814, da han købte Østergaard i Tulstrup Sogn, en udmærket Støtte for hende i Godsets Bestyrelse.¹⁾ Det var ham, som efter Jørgen la Cours tidlige Død 1810 tog den ene af dennes Sønner, Laurits Ulrik, til sig og opdrog ham til den dygtige Landmand, han siden blev.²⁾ I Fru Weinigels Tid begyndte Salget af Bøndergodset; for at fremme Overgangen fra Fæste til Selveje var det allerede ved kgl. Resolution af 8. December 1784 blevet bekendtgjort, at Sædegaardsejere kunde afhænde deres Bøndergods til Selvejendom, uden at de derfor skulde miste den Skattefrihed for Hovedgaardstaksten, som tidligere havde været betinget af, at der til Sædegaarden hørte mindst 200 Tønder Htk. Bøndergods, og af, at Proprietærerne over for Staten indestod for Betalingen af de kongelige Skatter, der hvilede paa dette Gods. Denne Indrømmelse til Sædegaardsejerne virkede i Tidens Løb til, at der i mange af Landets Egne fandt store Bortsalg af Fæstegaarde Sted, og der behøves i og for sig ingen særlig Forklaring paa, at Fru Weinigel fulgte den almindelige Bevægelse i saa Henseende; Stavnsbaandets Ophevelse og Afskaffelsen af det ubestemte Hoveri gjorde, at Proprietærerne blev langt mindre interesserede i Fæstegodsets Bevarelse, end de før havde været. Men den stedlige Overlevering gaar rigtignok ud paa, at

¹⁾ Barfod siger (anf. Skr., S. 107), at han havde Rodstenseje »i Forpagtning« 1805—14; han kaldes dog i alle Optegnelser, der er forefundet fra dette Tidsrum, stadig kun Forvalter.

²⁾ Se om ham foruden Barfods Skrift nu ogsaa Morten Pontoppidans Bog om ham.

Fruen holdt slet Hus med de Penge, hun fik ind ved disse Salg.¹⁾)

IX

Af Sehestederne med Skraabjælken i Vaabenet levede der efter Junker Iver Christians Død 1793 endnu kun de to barnløse Søstre: Fruen paa Rodstenseje og Fru Øllegaard Rodsteen Pentz i Stiftamtmandsboligen i Aalborg samt deres ældste Broders, Kornettens to efterlevende Døtre: Frederikke Dorothea og Sophie Amalie Rantzau Sehested. Den ældste af disse var dengang allerede gift og havde faaet sit Hjem oppe i Norge. Hun havde 15. Juli 1791 i København ægtet den danskfødte Assessor i den norske Overhofret *Mathias Sommerhjel*m. Maaske har hun haft Ophold hos sin Faster Øllegaard og dennes Mand, medens han i Aarene 1781—89 var Amtmand i Hedemarkens Amt, og har der gjort sin vordende Husbonds Bekendtskab. Ægteparret Sommerhjel m arvede nogle Aar efter den gamle Herregaard *Tombsgaard* ved Frederiksstad i Smaalenenes Amt. Fruen døde allerede 9. Februar 1799 og synes ikke at have efterladt sig Børn. Hendes Mand blev 1814 norsk Statsraad og døde 1827 som sit ny Fædrelands Statsminister i Stockholm.

Efter at Frederikke Dorothea Sehested var draget til Norge, maatte det nærmest blive hendes yngre Søster Sophie Amalie, der efter Fru Weinigel skulde arve Rodstenseje, hvis denne Gaard fremdeles skulde bevares for Slægten. Og saaledes blev det da ogsaa, skønt Sophie Amalie allerede dengang var blevet Familiens Smertensbarn.

¹⁾ Thiset anf. Sted.

Den lille Pige, som i 1766 var blevet bragt til Daaben i Ebeltoft Kirke og der havde faaet sin Farmoders

FRØKEN SOPHIE AMALIE RANTZAU SEHESTED.
(Maleri paa Rodstenseje.)

fulde Navn, havde aldrig kendt sin Fader og kan vel næppe have bevaret noget Minde om sin Moder, der døde, da Datteren kun var godt 3 Aar gammel. Hun,

der i lige Linje nedstammede fra saa berømte Forfæd-
 re som Johan Rantzau, Hannibal Sehested og Joachim
 Gersdorf, voksede, som alt nævnt, op paa Rodstenseje
 under Farmoderens og Fasterens Tugt. Skal Opdra-
 gelsens Art kendes paa dens Frugter, kan den næppe
 fortjene særlig Ros. Fra den unge Frøkens første fine
 og skære Ungdom er det Portræt, der endnu hænger
 paa Rodstenseje, og som er gengivet i denne Bog. En-
 hver kan herefter selv dømme om, hvorvidt Sophie
 Amalie har fortjent det Ry for Skønhed og Ynde, der
 siden omstraalede hendes Navn. Allerede 17 Aar gam-
 mel mødte hun sin Skæbne, og den blev saare ublid.
 Hun holdt 24. Oktober 1783 Bryllup paa Rodstenseje
 med den dobbelt saa gamle Enkemand Grev Jørgen
 Ditlev Trampe, Søn af Oberst Grev Frederik
 Trampe til Urup og Hovedgaard i Vor Her-
 red. Der var et fjernt Svogerskab mellem Sehestederne
 paa Rodstenseje og Familien paa Urup, thi Grev Fre-
 derik Trampes Hustru Clara Hedevig von Gra-
 bow var Datter af en Fætter til Helle Margrethe Ran-
 zaus Mand, F. C. von Grabow. Om dette har spillet
 nogen Rolle, da det skæbnesvangre Parti blev stiftet
 mellem Sønnen fra Urup og den unge Frøken fra Rod-
 stenseje, faar staa hen.

Jørgen Ditlev Trampe tilhørte en pommersk Adels-
 slægt, hvis første Mand i Danmark var Adam Fre-
 derik Trampe, der udmærkede sig baade som Di-
 plomat og Officer i Christian V's og Frederik IV's
 Krige og døde, just som den tyske Kejser havde ud-
 nævnt ham til Rigs greve. Det var dog kun i Kvinde-
 linien, Grev Jørgen Ditlev nedstammede fra denne
 Slægtens bedste Mand i vort Fædreland; hans Farm-
 oder var Adam Frederik Trampes Datter, hans Far-

fader, Generalmajor Philip Ditlev Trampe til Fjellebro paa Fyn, der 1743 blev dansk Greve, tilhørte en anden Gren af den tyske Slægt. Det er vanskeligt at finde blot et eneste tiltalende Træk i det Billede, man af de foreliggende Efterretninger maa danne sig af Sophie Amalie Sehesteds første Ægtefælle. Han var døbt i Horsens 5. April 1749, var 17 Aar gammel blevet Kornet i tredje jyske Rytterregiment, der laa i Fredericia (nu: femte Dragonregiment i Randers), og snart efter „karakteriseret“ Sekondløjtnant. Men han havde straks vist sig som en vild Krabat, der i de to Aar, han stod ved Regimentet, „begik allehaande en Officer uværdige Streger“ og desuden i Tjenesten meget ofte var forsømmelig og ulydig mod sine foresatte. Hverken Formaninger, Trusler eller Straf havde hjulpet det mindste. Til sidst havde han en Dag, trods udtrykkeligt Forbud af Regimentschefen, absenteret sig fra Garnisonen, og da han ved sin Tilbagekomst blev sat paa Hovedvagtten, havde han „af Ondskab“ slaæet Vinduerne i Vagtstuen ud og vist sig saa ustyrlig, at man havde maattet binde ham, og oven i Købet havde han overdænget baade Chefen og de andre Officerer med Skældsord.

Efter denne sidste Bedrift blev den unge Greve stillet for Krigsret, men Faderen, den gamle Oberst paa Urup, gik nu i Forbøn for ham og bad, om Sønnen — — paa hans, Faderens, Bekostning — i Stedet for Krigsretsdom som Straf maatte blive hensat paa Munkholm indtil videre. Dette bevilgedes ved kongelig Resolution. — Imidlertid var det Vinter og foreløbig ingen Skibslejlighed at opdrive, og dette medførte, at den unge Galfrands ikke kom til at stifte nærmere Bekendtskab med Griffenfelds Fængsel. Fa-

deren ansøgte nemlig Kongen om Benaadning, idet han angav, at Sønnen, „dette forvildede unge Menneske“, nu havde forandret sig meget, inderlig angrede sine Fejl og — selvfølgelig — havde lovet „god Forbedring“. Benaadningen søgtes dog kun med det Forbehold, at om Sønnen igen skulde forfalde til sine tidligere Udsvævelser, skulde han have sin Straf til gode.

Regimentet anbefalede den gamle Obersts Ansøgning, men dog kun under Forudsætning af, at det blev forbudt Løjtnanten, der nu var hjemme hos sin Fader, at komme til Regimentets Garnisoner (et Par Eskadroner laa i Kolding og Haderslev) eller at opholde sig der, „fordi det ellers er at frygte, at han vil paadrage Regimentet ny Ubehageligheder“. Derfor skulde det betydes Faderen, at hvis Sønnen desuagtet kom til Fredericia og begik Udskejelser der, vilde man straks lade ham arrestere og sende hjem. — Kongen bevilgede denne Ansøgning. Løjtnanten havde allerede forinden (1769) faaet sin Afsked af Hæren.¹⁾

Naar det 3. jyske Rytterregiment har forvaret sig saa eftertrykkeligt mod nogensinde igen at faa med Jørgen Ditlev Trampe at gøre, kan man vist gaa ud fra, at det har været rent galt fat med ham. I hans Hjem har man saa prøvet paa — ad en ikke ukendt Vej — at faa sat Skik paa Fyren ved at faa ham gift. Han holdt allerede 4. September 1769 Bryllup med Louise Elisabeth Henriette von Scholten, Datter af Generalmajor J. G. von Scholten. Hun var født 7. Juli 1749 og døde 10. Maj 1774. I dette Ægteskab fødtes to Sønner, Hans Rudolph og Fre-

¹⁾ Generalitets- og Kommissariatkollegiets Registre Nr. 511/1768 og Nr. 84/1769. R. A.

derik Christopher Kurt Gerhard Trampe; de blev Stamfædre til de to Linier af Slægten, som den Dag i Dag blomstrer i Danmark, og hvoraf den første endnu kalder sig Trampe, medens den anden har forkortet sit Navn til Tramp.¹⁾

Efter ni Aars Enkemandsstand hentede Grev Jørgen Ditlev Trampe sig altsaa en ny Hustru fra Rodstenseje, det yngste Skud af den sehestedske Linie der. Dette Ægteskab bragte kun Ulykker med sig, og de, der har samtykket i, at den unge straalende og yndefulde Frøken Sophie Amalie blev givet i Armene paa en Mand med hans Fortid, har derved paadraget sig et stort og tungt Ansvar. Han havde 1775 faaet Peder Skrams gamle Herresæde Urup efter sin Fader, men havde solgt det allerede to Aar efter, saaledes at han fik 30,000 Rdl. mere for Gaarden, end han havde maattet give sin Fader for den.²⁾ Efter Faderens Død havde han ogsaa faaet dennes anden Ejendom Hovedgaard, og selv havde han 1782 købt Staarupgaard ved Skive, men han synes at have været en uforbederlig Odeland, og allerede 1785 maatte han „gøre Opbud“, som det dengang hed, ∴ gaa fallit. Begge Gaardene blev solgt, og Greven forlod snart efter Danmark med sin unge Hustru. Ægteparret opholdt sig nogle Aar i Hamburg og i denne Bys Omegn, og her nede flyttede Grevinden fra sin Mand. Allerede 4. April 1788 søgte hun fra Hamburg Separationsbevilling; hun klager i sin Ansøgning over, at hendes Mands Ejendomme ved Vanheld og Ødselhed er saaledes adspredte, at de in-

¹⁾ Stamtavle over Familien Trampe, samlet af Grev Rolf Tramp (utrykt).

²⁾ Trap, Danmark V, S. 242.

tet vist Opholdssted kender; hun har tvungen taalt sin Mands sidste Bortgang uden at røbe sin Nød eller friste sine Venners Ædelmodighed. Men da der ikke er Udsigt til Forbedring i deres Forhold, og da Forsynet imidlertid har givet hende Ophold og behagelig Omgang i Hamburg hos Konferensraadinde Grill, saa anholder hun nu om Separation fra Greven og om, at Konferensraad Grill maa overtage Kuratelet for hende. Konferensraaden var dansk Postmester i Hamburg og dengang 58 Aar gammel; hans Hustru, f. Gruttschreiber, var 20 Aar yngre end sin Ægtefælle.¹⁾

Allerede 6 Uger senere, 15. Maj, tilbagekaldte Grevinde Trampe dog sin Ansøgning med den Begrundelse, at hun ved sin Mands Nærværelse var blevet overbevist om, at han uskyldig var blevet bagvadt af falske Venner. Der blev saaledes foreløbig ikke gjort videre ved Sagen af Kancelliet, men 19. August 1790 indkom der en ny Begæring af samme Indhold. Den nærmeste Anledning hertil var, at Grevindens Farmoder paa Rodstenseje, den gamle Fru Sehested, da lige var død, og nu gjaldt det om at forhindre, at Greven fik Fingre i den Arv, der vilde tilfalde Grevinden, og som udgjorde ca. 4300 Rdl. Der var ganske vist tidligere, — 30. Septbr. 1785 —, altsaa omtrent samtidig med Fallitten — givet Bevilling paa, at Greven ikke maatte faa denne Kapital udbetalt, og at han kun maatte nyde Renten, saa længe han og hans Hustru var til Fællig, og uden at hans Kreditorer kunde lægge Beslag paa den. Men da han dog saaledes havde et vist Krav paa Renten, saa længe Separationen ikke var lovformelig bevilget, ansaas det for bedst, at denne nu

¹⁾ Richter, 100 Aars Dødsfald 1791—1890.

kom i Orden. Greven protesterede rigtigt nok herimod; han vilde vel ikke gøre Krav paa en Skilling af Kapital eller Rente af Hustruens Arv, før han igen saa sig i Stand til at leve sammen med hende, men han vilde have, det skulde forbydes hende at nyde og bruge Kapitalen andensteds end i Kongens Riger og Lande (altsaa ikke i Hamburg), og at Skilsmissen ikke maatte bevilges.

Grevinden svarede hertil, at da hun før ej havde kunnet faa noget lykkeligt Ægteskab med ham, maatte hun med Grund frygte for at faa det endnu værre, efter at disse Ansøgninger var indgivet, og hun fastholdt derfor sin Begæring, der da ogsaa blev taget til Følge ved kgl. Bevilling af 14. Januar 1791,¹⁾ dog saaledes, at Greven skulde have Halvdelen af Renten efter Arven fra den gamle Fru Sehested. Det kunde ikke blive store Sager, men var altid en Hjælp, naar man var saaledes paa Knæene, som Jørgen Ditlev Trampe vedblev at være. Han levede sin sidste Tid hos sin Broder, Grev Adam Frederik Trampe til Løgismose ved Assens og døde her den 14. Marts 1793 — Dagen før Grevinden var med til Løjtnant Thurahs Bryllup paa Rodstenseje. Skiftet i hans Bo viser, at han næsten ikke ejede andet ved sin Død, end hvad han gik og stod i. Boet vurderedes kun til 33 Rdl. 5 M. 15½ Sk., men der var ufyldestgjorte Krav fra flere Kreditorer, i alt 3775 Rdl. og 1302 M. 4 Sk. hamburgsk Banco.

Grevinden havde foruden den officielt angivne, i og for sig tilstrækkelige Grund til Skilsmisseansøgningen en anden hemmelig, som maa have virket stærkt til-

¹⁾ Kancelliets Supplikprotokol 1788 Nr. 1488. R. A.

skyndende, da hun fornyede Ansøgningen 1790. Thi omtrent samtidig eller kort efter blev hun — hvis Ægteskab havde været barnløst — Moder til en Datter, der rimeligvis er blevet født i Hamburg, og hvis Fødsel hun vel har gjort sig al Umage for at skjule saa længe som muligt; den var nemlig Vidnesbyrd om Ægteskabsbrud fra hendes Side. Barnet kom til at hedde *Andrea Sophie Elisabeth Treuberg*, og hendes Alder opgives ved Folketællingen 18. Febr. 1834 til 43 Aar; hun maa saaledes antages at være født inden 18. Febr. 1791, medens Grevindens Separationsbevilling, som før nævnt, var blevet udstedt 14. Januar s. A.; hun skulde langt senere, i Moderens sidste Dage, paa en ubehagelig Maade minde denne om sin Tilværelse. Hun paastod ved den Lejlighed, at hendes Fader var „en Greve Grell“; med Grevetitlen har det næppe sin Rigtighed, skønt der dengang endnu var en mecklenburgsk Greveslægt Grill, men selve Navnet kan nok staa til Troende, og Barnet er altsaa sagtens blevet Frugt af den „behagelige Omgang“, Grevinden efter eget Sigende havde i det grillske Hus i Hamburg, hvem den skyldige saa ellers har været. Konferensraaden selv var efter, hvad der andensteds fra vides om ham, ikke nogen særlig vederhæftig Person; da Postforvalter *Wøldike* i København gik fallit 1795, var Grill blandt hans Debitorer for 34,000 Rdl., maatte derfor selv kort efter gaa fallit og fik sin Afsked.¹⁾ Hans Hustru var da lige død, han selv døde i Pinneberg 1801.

Da Grevinde Trampe havde faaet sine hamburgske Affærer nogenlunde ordnet og Skilsmissen afgjort, flyttede hun til Rodstenseje,²⁾ og til denne Gaard blev

¹⁾ Olsen Postvæsenet i Danmark 1711—1808, S. 355—56.

²⁾ I Juli 1792; Brev fra P. Weinigel af 21. Marts 1793,

hendes Skæbne nu knyttet i Resten af hendes Liv. Godt for den gamle, stolte Farmoder, at hun dengang havde lukket sine Øjne. Hun sparede derved for til Sorgen over Sønnedatterens ulykkelige Ægteskab, som den gamle næppe selv har været uden Medansvar for, at maatte føje Skammen over den Plet, der ved den unges Fejltrin nede i Hamburg var blevet sat paa det sehestedske Navn.

Til Grevinde Trampes Ophold paa Rodstenseje i 90'erne knytter sig et Sagn, der er meddelt af Thiset, og som næppe kan have noget andet Tilknytningspunkt. Ifølge dette skal en Dame af Familien, som blev skilt fra sin Mand, i den Anledning have spærret sig inde i et Værelse paa Gaarden og boet der i fem Aar, i hvilken Tid hun broderede det tidligere nævnte Tapet med de sehestedske og rantzauske Vaabener, som senere smykkede Værelset. I dette spøger der endnu „en hvid Dame“. — At Tapetet kan være forfærdiget af den yngre Sophie Amalie, er der rimeligvis intet til Hinder for at antage.

Derimod falder det vanskeligt at bringe et andet Sagn, som ogsaa fortælles af Thiset, i Forbindelse med Familiens Smertensbarn. Det lyder saaledes: „For en Del Aar siden døde en gammel Mand, som i sin Ungdom havde tjent paa Rodstenseje. I sine sidste Øjeblikke betroede han sine Omgivelser, at han dengang havde været delagtig i en stor Misgerning. Gaardens Frue havde nemlig en Broder, der var Løjtnant og stod i Kærlighedsforbindelse med en Husjomfru paa Rodstenseje. Medens Løjtnanten var fraværende i sin Garnison, fødte Husjomfruen en Datter. Fruen, der

blandt Papirerne i Skiftet efter J. D. Trampe, Assens og Hindsgavl Skifteprotokol, Landsarkivet i Odense.

maaske frygtede for, at hendes Broder skulde faa i Sinde at ægte Barnets Moder, befalede Fortælleren og en af hans Medtjenere at føre Husjomfruen ned til Stranden. Der blev hun taget om Bord paa et Skib og siden efter den syges Mening ombragt, thi man hørte aldrig siden noget til hende. Derefter skrev Fruen sin Broder til, at Husjomfruen var død i Barselseng, og for at gøre dette troværdigt lod hun de to Tjenere lægge nogle store Sten i en Ligkiste og derefter en rigtig Begravelse foranstalte med Tale og Sang efter Tidens Skik og Brug, som om Husjomfruens Lig virkelig havde været i Kisten. Broderen troede da ogsaa hendes Beretning og sørgede saa meget, at han døde, inden Aaret var omme.“ — Barnet, som Fruen tog til sig, var — den yngre Sophie Amalie.

Nu er der i Virkeligheden ingen Tvivl om, at Kornetten Jens Frederik Sehesteds yngste Datter er kommet ærlig og redelig til Verden i Ebeltoft som Charlotte Amalie v. d. Ostens Barn, efter at Forældrene havde været gifte i 8 Aar. Vil man lede efter de Personer inden for Familien paa Rodstenseje, der uden alt for grovt Brud paa den virkelige Sammenhæng kunde tænkes som Hovedpersonerne i det Drama, Sagnet beretter om, saa maa Fru Weinigel overtage Rollen som „Gaardens Frue“, og saa kunde Jagtjunkeren Iver Christian maaske være „Løjtnanten“, der var Fruens Broder. Løjtnant havde han jo engang været og vedblev han at kaldes til sin Død; og et Kærlighedsforhold til en Husjomfru paa Gaarden laa vel ikke udenfor, hvad han i sin Lediggang kunde finde paa. Men i øvrigt maa man vist opgive at finde Sagnets historiske Kerne, om det ellers har nogen.

X

Grevinde Trampes Enkestand paa Rodstenseje varede i godt 8 Aar; da førte en ny skæbnesvanger Forvildelse, som hun vistnok selv maa bære Hovedskylden for, hende ind i hendes andet Ægteskab, der skulde blive paa sin Vis lige saa ulykkeligt som det første.

16. April 1773 stod der paa Rantzausgave et Bryllup i Familien Pentz. Gaardens Besidder, Ditlev Pentz, bortgiftede sin Søster Sophie Frederikke, som dengang gik i sit 23. Aar, til Kammerherre Major Johan Gustav von Voss, 37 Aar gammel og Chef for første jydsk Nationalbataillon i Fredericia. Brudgommen hørte til en gammel mecklenburgsk Adelslægt; hans Fader havde været Oberst i polsk Tjeneste; han selv var som ung kommet til Danmark i Huset hos sin Morbroder, Frederik V's Overhofmarskal og Yndling, Adam Gottlob Moltke, den første Lensgreve til Bregentved. Major Voss døde som Oberst og Kommandant i Friedrichsort ved Kielerfjord 1796, hans Hustru i Kiel 1820. I deres Ægteskab fik de 8 Børn, af hvilke 4 vil blive nævnt i det følgende.¹⁾

Ved Svogerskabet mellem Pentz'erne og Voss'erne var der tillige knyttet en Forbindelse mellem disse sidste og Familien paa Rodstenseje. Ved Folketællingen 1. Februar 1801 nævnes blandt denne Gaards Beboere Frøken Margarethe Magdalene Ditlevine Voss, 22 Aar, „har alt frit paa Gaarden“. Hun ægtede siden (1807) Amtsforvalter Schous Eftermand som Forvalter paa Rodstenseje, den forhen nævnte Hans Christian Møller, der døde som

¹⁾ Disse og de følgende Oplysninger om Familien Voss findes i en utrykt Stamtavle, der tilhører Departementschef Wulff.

Krigsraad og Forpagter paa Marselisborg 1838. Hun selv døde 1834 og blev i sit Ægteskab Moder til 8 Børn, hvoriblandt Præsten Frederik Ditlev Møller, hvis endnu levende Enke er den kendte Forkæmper for Kvindesagen i Danmark, Fru Jutta Boisen Møller. — En anden Søster til denne Frøken Voss, Adamine Vilhelmine, blev senere gift med Pastor Behrs Efterfølger i Odder Præstegaard, C. F. T. Gottschalck, der ægtede hende 16. Januar 1824 efter sin første Hustrus Død. Den anden Fru Gottschalck døde allerede 1. Decbr. 1825, uden Børn.

I Besøg hos Søsteren paa Rodstenseje kom i Foråret 1801 den 21-aarige Sekondløjtnant i det sjællandske Infanteriregiment Christian Magnus von Voss (f. 6. Decbr. 1780). Mellem ham og den 35-aarige Enkegrevinde Trampe udviklede der sig snart et Forhold, i hvilket hun efter den endnu i Familien Voss bevarede Overlevering skal have været den indbydende Part. Det viste sig at være paa høje Tid, at de to holdt Bryllup i Odder Kirke 4. November s. A., thi allerede den paafølgende 21. Decbr. fik de deres førstefødte Søn Peter Gustav; han døde 3. Februar det følgende Aar.

Løjtnant Voss blev i 1803 Premierløjtnant og Kammerjunker og sat à la suite ved Marineregimentet i København „paa den Betingelse, at han indfinder sig ved Regimentet inden to Aar og da beholder sin Anciennitet reserveret“.¹⁾ 1808 ansattes han som Stabskaptajn ved jydsk Jægerkorps, men 1812 stilledes han paa ny à la suite, og 1820 fik han sin endelige Afsked fra Hæren og bar siden Majors Titel. Han har

¹⁾ Hirsch's Officerslexikon.

saaledes i lange Tider under sin militære Løbebane været uden for Tjeneste, og hans og hans Frues eneste Hjem synes hele Tiden at have været Rodstenseje. Her fødtes deres andet og yngste Barn Frederik Ditlev den 26. December 1803. Hvad Kammerjunkeren ellers har taget sig for, saa længe Fru Weinigel selv ejede og styrede Gaarden, vides ikke; der eksisterer ikke nogen Kontrakt imellem dem, før hun 8. Januar 1817 overdrog ham Gaarden i Eje. Hun fik kun 20,000 Rdl. for den; der var næsten intet Bøndergods mere tilbage. Den tidligere Ejerinde blev boende paa Gaarden og døde der, højt bedaget, 2. Juni 1824. Majoren besad Rodstenseje til sin Død 28. Februar 1835.

Ægteskabet mellem Major Voss og hans Hustru synes fra først til sidst at have været saare ulykkeligt. Det vigtigste Bidrag til Oplysning om Forholdet mellem de to har St. St. Blicher givet i Novellen „Fjorten Dage i Jylland“. J. Aakjær har med genialt Skarpsyn opdaget, at Fruens Billede er tegnet i Skildringen af Baronessen paa Solholm, og efter alt, hvad der nu vides om Majoren og om hans Forhold til Hustruen, kan det med Vished siges, at „Baronen“ ogsaa er Portræt af ham. Blicher har kendt Herskabet paa Rodstenseje fra den Tid, hans Fader var blevet Præst i Nabosognet Randlev efter Jens Hartmanns Død 1795, altsaa fra en Tid, da Grevinde Trampe kun var 29 Aar; efter at han i 1811 var blevet Forpagter af Faderens Præstegaard, blev Forholdet til Familien Voss venskabeligt. Fælles Kærlighed til Jagtens Glæder førte Herremanden og Forpagteren sammen. Blicher „øvede jævnlig Nimrods Kunst“ med Majoren, og det er uden Tvivl denne, Digteren efter sin egen Fortælling har at takke for det første Præstekald, han fik 1819: Thorning og Lysgaard.

Blicher saa ingen Udvej til at blive ved Landvæsenet, men havde mange Gange søgt Præstekald forgæves. Da skrev han en Kundgørelse, hvori „en teologisk Kandidat søger Ansættelse som Skovrider eller Skytte hos et Herskab. Han tilbyder i den Tid, som bliver tilovers fra hans egentlige Bestilling, at undervise i Latin, Græsk, Tysk, Fransk, Engelsk og Italiensk.“ Derpaa bad han „sin høje Velynder“ om en Attest for sin Duelighed som Jæger. Men denne foreslog ham at holde Kundgørelsen tilbage nogen Tid endnu, rejste selv til København og talte hans Sag paa højere Steder. Blicher fik saa det første Embede, han derefter søgte, og oven i Købet Tilbud om at vælge mellem tre, der paa een Gang var ledige.¹⁾ — Efter Fru Voss'es Død skulde han aflægge et overmaade smukt Vidnesbyrd om den Taknemmelighedsgæld, han stod i ogsaa til hende for Godhed og Venlighed, hun havde vist ham i sit Hjem.

Det er godtgjort af J. Aakjær, at Blicher i vidt Omfang anvendte levende Model i sine Noveller, og at han holdt sin Skildring meget nøje til Modellen. Det har derfor sin Interesse at se det Billede, han tegner af Baron Sonnenthal paa Solholm. „Baronen var et af de Mennesker, hvis glatte og smilende Ansigter altid vise paa smukt Vejr, om endog inden for i Sindet er Regn og Blæst; han var, hvad man kalder en smuk Mand, eller bedre: han besad hin negative Skønhed, paa hvilken vel intet findes at udsætte, men egentlig heller intet at udmærke.“ — Læseren kan nu selv sammenholde Digterens Tegning med det Portræt, som ledsager nærværende Beretning. — Baronens skildres videre

¹⁾ Blichers Erindringer, P. Hansens Udg. S. 15.

som en frivol Libertiner, der alle Vegne er ude efter galante Eventyr. Han finder Fornøjelse i at føre sine Gæster med til Gilder hos Egnens Bønder „for at vise dem sine smukke Bønderpiger“. Folk „kendte meget vel den almindelige Hensigt med denne hans Nedladenhed“ og tog „med Fornøjelse mod deres Sultan —

MAJOR VOSS.

(Miniaturmaleri i Departementschef Wulffs Eje.)

dette var et Øgenavn, Forvalteren havde givet ham, og som de andre straks optog.“ Alt dette passer saare godt med, hvad Traditionen i Hads Herred veed at fortælle om Majoren paa Rodstenseje; der findes endnu der i Egnen illegitime Efterkommere af ham — nogle med umiskendeligt Racepræg. — Baronen er af Livsanskuelse Voltairianer, Tilhænger af det 18. Aar-

hundredes Oplysning og af den franske Revolutions Idéer; under sit Besøg i en Præstegaard „jubilerer han over Præsteskabets Udryddelse“ i Frankrig, „og dette ikke uden lidt forblømt Spot over Religion i Almindelighed“. Han tegner „Livets Løb kort, men tydeligt“ saaledes: „Man gaar i Skole, gifter sig, skændes med sin egen Kone, kysser en andens, forøder sit Gods, laaner Penge paa sin Sjæl, øder dem og Pantet, bedrager sine Medmennesker, dør, roses af dem, begravnes og gaar Fanden i Vold“. I „Jakobinerklubben“ i Købstaden holder han et syndigt Halløj med Byens Spidsborgere og trækker dem om ved Næsen i Diskussionen med dem om Revolutionens Helte, „Du Mads og Du Mourits“.

Størst Interesse for os har Blichers Skildring af Baronessen og af Forholdet mellem hende og hendes Ægtefælle. Hun er ikke til Stede ved Middagsbordet paa Solholm, og hendes „Ikke-Tilstedeværelse synes at høre til Dagens Orden, da Baronens ej engang med et Ord havde anmærket den for Gæsterne.“ Fortælleren aflægger hende imidlertid efter Kaffen en Visit i hendes Værelser: „Aldrig saa jeg nogen Kvinde, der ved første Møde indgød en saadan Velvilje og Tillid og tillige paabød en saa uimodstaaelig Ærefrygt. Jeg havde forestillet mig en gammel, af Sorg og Sygdom nedbøjet Matrone og fandt en rank og fyldig Kone med meget mer end Spor af Skønhed i det ædle Ansigt; men vel opdagede man snart Spor af Bekymringer — af bedske Taarer, kunde jeg sige — paa de blege Kinder; og naar hun aabnede Læberne til Tale, viste sig et Træk i Mundvigen, som om hun med nogen Anstrengelse dæmpede en frembrydende Graad. Dog kunde man ingenlunde tydeligt skelne, om denne Mine

var medfødt eller et Minde fra søvnløse, hengrædte Nætter.“ — Samtalen „førtes fra hendes Side paa en Maade, der røbede baade den fineste Verdenstone og tillige en højst uddannet Aand. Der undslap hende end ikke den letteste Hentydning paa hendes Skæbne og Forhold til Baronen, der, om det ej havde været Verden bekendt, alligevel antydede sig ved hendes Afsondring fra ham og hans Selskaber.“ — Baronen viser ikke samme Takt som Hustruen, men omtaler i overlegen og haanlig Tone Forholdet mellem dem til Fortælleren: „Vi er Antipoder: hun er lutter Følelse — jeg hylder Fornuften; hun sværmer, og jeg tænker. Jeg lever for denne Verden — hun for den anden. Det er ikke min Skyld, at hun har faaet saa forkert en Opdragelse. Da jeg nu veed, at hun ikke skøtter om mit Selskab, saa forskaaner jeg hende derfor saa meget som muligt. Se, det er det hele.“

Der er næppe Tvivl om, at vi i de her anførte Træk har paalidelige Billeder af Herskabet paa Rodstenseje og af det triste Forhold imellem de to. Det er lidet sandsynligt, at dette Forhold nogensinde blev synderlig bedre. Det eneste Baand, der muligt kunde have knyttet Ægtefællerne nærmere sammen, var deres eneste Søn, Frederik Ditlev Voss, men han kom forholdsvis tidlig hjemmefra. Han blev Student 1824, privat dimitteret i København, juridisk Kandidat fem Aar senere, Kammerjunker og Volontær i Rentekamret. Han boede i Hovedstaden hos sin Farbroder, Major Johan Ludvig Voss, og følte sig meget nøje knyttet til dennes Hjem, især til hans Hustru Christine Marie Uldall. Der er bevaret nogle Breve, som den unge Voss under sine Ferieophold paa Rodstenseje har skrevet til Fa-

milien i København;¹⁾ de giver et temmelig mørkt Billede af Tilstanden paa Fædrenegaarden: der tales ikke udtrykkeligt om Forholdet mellem Forældrene, men der klages over begges tiltagende Skrøbelighed i de senere Aar, og man kan se, at Sønnen ikke har tiltroet Faderen at kunne styre Godset tilbørligt. Blicher lader sin Baron sige: „Jeg veed, at jeg skal snydes, og Hiarum (Forvalteren) er ikke bedre end andre Mennesker. Han er en Kæltring, men en klog Kæltring, og jeg kan bruge ham.“ Den unge Voss skriver i Sommeren 1831: „Jeg har nu med egne Øjne set saa mange Ting, som her gaar i Svang, — — saa man rigtig nok maa forundre sig. — — I øvrigt har jeg alt sagt ham (∴ Faderen) mange af de Misbrug, som her finder Sted, og inden jeg rejser, skal han nok faa flere at vide; dog ser man allerede med lidt skæve Øjne paa mig og kalder mig den Satans Engel fra København — —; men der er andre Ting, man ej kan røre ved, og som dog er de værste.“ — Er det Faderens galante Eventyr og Forholdet mellem Forældrene, Sønnen her tænker paa?

Allerede Aaret forinden hedder det i et Brev: „Den hele Formiddag sidder jeg for det meste hos Moder, som har tabt sig forfærdelig; hun gør det ej længe.“ Den gamle Frues Syn tog stærkt af, og hun blev til sidst næsten helt blind. Dog kunde hun endnu i 1830 besøge Svogerens Familie i København, og ved Kongestadsen i Aarhus 1832 deltog begge Forældrene med Sønnen i det fine Bal, Byen gav i „Polyhymnia“s Lokaler den 12. Juni. Rodstenseje fik ved samme Lejlighed Besøg af Prins Frederik Ferdinand og

¹⁾ I Departementschef Wulffs Værge.

hans Gemalinde, Frederik VI's Datter, Arveprinsesse Caroline. Prinsen var kommet til Aarhus nogen Tid før Kongen for at eksercere med sine Dragoner, at de kunde tage sig godt ud ved Kongerevuen; 31. Maj besøgte de høje Herskaber Rodstenseje.¹⁾

Der er bevaret adskillige Fortællinger om Major Voss'es Optræden i Egnen, især om hans Køreture og Forhold til sine Kuske. Thiset har saaledes hørt følgende: „Engang var Kammerjunker Voss i Selskab paa Aakær i Anledning af Grevinde Reventlows²⁾ Fødselsdag. Som sædvanlig laa Kusken (Hans Jensen) døddrukken, da Kammerjunkereren vilde hjem; det var derfor blevet meldt, at han var blevet syg, men Kammerjunkereren, som kendte sin Mand, befalede, at han skulde spændes fast paa Bukken. Snart efter knaldede det for Døren, og Hans kom nok saa stolt kørende med de fire Heste for Vognen. „Har du faaet din Pægl, Hans?“ spurgte Herren. „Nej, Herr Kammerjunker!“ „Giv da min Kusk en Snaps!“ Den fik Hans. „Kan du saa køre et 8-tal?“ spurgte Kammerjunkereren. Jo, det baade kunde og gjorde Hans.“

En anden af Thiset optegnet Historie lyder saaledes: „Engang da Kammerjunkereren vilde køre hjem fra Aarhus og mærkede, at Kusken havde drukket en Taar over Tørsten, spurgte han i Spøg: „Kan du nu

1) Aarhus Stiftstidende 31. Maj 1832.

2) Grev Heinrich Reventlow til Wittenberg og Kaltenhof i Holsten ejede Aakær 1802—1836; han var Fader til Fritz Reventlow-Preetz, som ved Udbruddet af Oprøret i Kiel den 24. Marts 1848 fik Sæde i den provisoriske Regering for Hertugdømmerne, og som 1849—1851 var Medlem af det »Statholderskab«, der ledede Modstanden mod Danmark. Grevinden hed Anna Sophie, f. Komtesse Baudissin. (Biogr. Lexikon).

køre mig ud i den store Mergelgrav ved Rodstenseje?“ „Det er vel ikke saa vanskeligt,“ mente Hans. — — Kammerjunkereren faldt snart i Søvn inde i sin Vogn og mærkede ikke, at Hans tog Ordren bogstaveligt og drejede ud i den store Mergelgrav. Kammerjunkereren vaagnede da og fandt sig siddende i Vand op til Halsen. — Slige gale Streger paadrog langtfra Kusken hans Herres Vrede, men han kom derved til at yde lige saa meget Stof til Bøndernes Aftenfortællinger, som hans Herskab gjorde.“

Søren Kusk, der for 60 Aar siden tjente i Gylling Præstegaard, har fortalt om en anden Køretur: „Da Herskabet engang kørte til Kirke i Odder, var der 4 Heste for Vognen, og de to forreste blev styret af en Rideknægt. Medens Vognen under Gudstjenesten holdt ved Kirken, sprang Rideknægten af og gik et Øjeblik til en Side. Forløberne løb da løbsk, men Kusken tumlede alligevel Forspandet saaledes, at han efter et Kvarters Forløb kom tilbage og kørte alle 4 Heste i en Klynge op mod Kirkegaardsmuren. — Rideknægten var noget flov, da han igen svang sig op paa Forløberen, og kort efter kom Herskabet og kørte hjem. Men før de naaede Gaarden, havde Kusken med sin lange Pisk bearbejdet Rideknægtens gule Skindbukser bagpaa, saaledes at de hang i Laser.“

XI

Sophie Amalies Søn, den unge Kammerjunker, fremtræder i de Breve, der er bevaret fra ham, som en livsglad, noget forkælet ung Mand, der havde megen Trang til Adspredelse og derfor befandt sig særdeles vel i Hovedstaden, men som alligevel længtes hjem til Rodstenseje, hvor han har følt det som sit Kald at

bringe lidt Lys og Glæde ind i Forældrenes triste Alderdom. Hvis man kan gaa ud fra, at Blicher i Skildringen af Baron Sonnenthals 16-aarige Søn ogsaa har haft Stamherren til Rodstenseje for Øje,¹⁾ havde den unge Voss dog ogsaa arvet nogle af Faderens mindre gode Egenskaber, og det hedder i Fortællingen om denne: „Han var letsindig og vilter, men ikke ond, skønt jeg snart bragte i Erfaring, at den gamle Baron gjorde alt for at fordærve ham og især for at fjerne ham fra Moderen. Mer hertil virkede dog hendes egen Strenghed; thi for at modvirke sin Mand havde hun taget det urigtige Greb at behandle Sønnen med Haardhed. — — Ikke sært da, om Drengen skyede sin Moder, af hvem han idelig maatte høre Irettesættelser, og holdt sig til Faderen, hvem han alligevel ikke elskede, fordi han ikke agtede ham, da denne ej alene lod ham have sin Frihed i alle Ting, men endog opmuntrede ham til Galskaber. — — Han blev siden, da han havde udraset, en taalelig brav Mand, af dem, der just ikke gøre meget godt, men heller intet ondt.“ — Der er intet i denne Blichers Omtale af Stamherren til Solholm, som modsiges af, hvad der ellers vides om Fr. D. Voss.

— Den gamle, halvblinde og ulykkelige Frues sidste Sorg i Livet blev den eneste Søns Død, som kom pludseligt i Onkelens Hus i København den 26. Oktober 1834. Forældrene var hverken til Stede ved hans sidste Sygeleje eller ved hans Begravelse. Sorgen over Tabet af Sønnen blandede sig hos den gamle Major med Bekymringen for, hvad der nu skulde blive af Gaarden,

¹⁾ Frederik Voss var netop 16 Aar gammel, dengang Blicher forlod Randlev; Novellen »14 Dage i Jylland« udkom 1836, Aaret efter Major Voss'es Død.

som Sønnen skulde have arvet. Allerede den 2. November s. A. gjorde de to gamle deres Testamente,¹⁾ underskrevet af Fruen „med ført Pen“, hvorefter den længstlevende skulde arve Fællesboet; men hvis Fru Voss overlevede sin Ægtefælle, skulde Rodstenseje sælges snarest muligt; $\frac{2}{3}$ af Salgssummen skulde blive staaende i Gaarden, Resten af Formuen anbringes mod Pant i anden fast Ejendom. Fruen skulde nyde Renterne af Obligationerne, saa længe hun levede. Efter hendes Død skulde hele Arven tilfalde Majorens Slægt med Udelukkelse af Fruens Arvinger. Odder Kirke og Kongetienden af Odder Sogn skulde særskilt arves af Major J. L. Voss'es eneste Datter, den 12-aarige Augusta i København, medens Randlev Kirke og Tienden af Randlev Sogn testamenteredes til en Søsterdatter af Majoren, Sophie Schultz, Datter af Overkrigskommissær Heinrich Schultz i Rendsborg.²⁾

Til det egentlige Testamente føjede Major Voss paa sin Dødsdag den 28. Februar 1835 „om Morgenen“ en særlig Disposition, „min sidste Vilje og Ønske“, hvori det hedder, som et ret karakteristisk Udtryk for den gamle Kynikers Tænkemaade: „Jeg ønsker at vorde i al Stilhed begravet, ingen Tale holdes, kuns min Svoger Møller og Cancellid. Lanng³⁾ følger, 4 af Gaardens ordentligste Karle bærer mit Lig fra Vognen til Graven, hvor Kisten nedsænkes der, hvor den antagne Orden paa Kirkegaarden byder det og ej paa en særskilt Plads; et støbt Jernkors af Jernstøberen i Horsens kan sættes paa Gravhøjen med mit Navn.

¹⁾ Kopi i Departementschef Wulffs Eje.

²⁾ Allerede Malte Sehested havde tilbagekøbt Randlev Kirke.

³⁾ Herredsfoged i Hads og Ning Herreder.

naar født, naar død.“ — — „Jeg beder ret meget, at naar jeg er død, man da ganske rolig lader mig ligge i Sengen i 24 Timer, dernæst forblive i det samme Linned og Trøje, jeg dør i, derefter naar det afsjælede Legeme skal lægges paa et Bord, svøbe i et rent Lagen, siden sy den brugelige Kappe, og uden videre Pynt eller unødvendig Berørelse siden lægge Legemet i sin sidste Bolig.“ Efter saaledes at have tænkt paa sig selv skænker han ogsaa Vorherre og sin stakkels Hustru en sidste Tanke. Baron Ove G ü l d e n c r o n e paa Vilhelmsborg skal anmodes om at være Lavværge for „den svage, gamle, næsten blinde og beklagelige Kone“ og sørge for, at hendes faa Levedage henglider i største Rø. Han efterlader nok til, at hun kan have sit Udkomme; „men min stakkels Kone behøver stor Hjælp; denne Tanke ene gør, at jeg ser min Død lidt med Ængstelighed i Møde, men ske Guds Vilje, han sørger jo faderlig for de fader- og moderløse.“

Rodstenseje blev endnu samme Aar ved Auktion solgt til Holsteneren H a g e m a n n for 50,400 Rdl. og gik saaledes ud af den Slægts Eje, som havde boet her, lige siden den gamle Viceadmiral for 155 Aar tilbage havde rejst Gaarden. Den gamle Frue flyttede til Aarhus og levede her til sin Død 18. Febr. 1838 i Gaarden Mejlgade Nr. 58, som var blevet købt og indrettet til hende. Boets Midler var store nok til at fri hende fra økonomiske Bekymringer. Da hendes Bo blev opgjort efter hendes Død, blev der til Deling mellem Arvingerne 43,060 Rdl. (Opgørelse i Departementschef Wulffs Eje).

Hendes uden for Ægteskab fødte Datter fra Hamburgerdagene, Anna Sophie Elisabeth Treuberg, var siden, man veed ej hvordan, havnet oppe i Vendsyssel

og levede der i Karup Sogn ved Sæby, gift med en Husmand *Christen Jensen* i Sønderbakken.¹⁾ Efter at Fru Voss var flyttet til Aarhus, fandt denne Datter, det var paa Tide at gøre sin Arveret efter sin Moder gældende. Prokurator *Ingerslev* i Aarhus, Ejer af Marselisborg og Fader til den senere Minister *H. P. Ingerslev*, henvendte sig i den Anledning til Fruen med fornøden Fuldmagt fra Datteren. Den gamle Dame krympede sig ved ligefrem at anerkende Forholdet og saaledes vedgaa sin Ungdoms Forvildelse. Hun erklærede, at hun ej kunde erkende Konen som arveberettiget efter sig, „men fordi hun, som een Gang har antaget sig hende som Plejebarn, nu erfarer, at Skæbnen har været hende mindre gunstig, end hun — Fruen — har ønsket —“, saa tilbød hun at udbetale Konen 2000 Rdl. straks een Gang for alle, mod at denne frafaldt alle yderligere Krav. Dette Tilbud blev modtaget.²⁾ Konen døde 5. Juli 1838, hendes Mand Aaret efter; de havde to Sønner, som derefter forlod Sognet (Understed-Karup Kbg.).

XII

Fru *Sophie Amalie Voss* blev jordfæstet paa Odder Kirkegaard ved sin anden Ægtefælles Side og fik som han et Kors paa Graven „fra Jernstøberen i Horsens, med Navn, naar født, naar død“, saaledes som det endnu kan læses med gyldne Bogstaver paa det sorte Jern. Ogsaa Sønnens Grav findes her, og den ny Ejerinde af Odder Kirke, Frøken *Augusta Voss*, lod siden begge sine Forældre jorde her. Hendes Fader døde 16. Juli

¹⁾ Folketællingen 18. Februar 1834.

²⁾ If. Papirer, der nu tilhører Departementschef *Wulff*.

1840, hendes Moder 17. Januar 1844. Hun ægtede den senere Kommandør i Flaaden E. A. Wulff. Det smukke Gravsted vedligeholdes den Dag i Dag af hendes Slægt.

— Den gamle Frue fra Rodstenseje maa have følt sig meget ensom paa sine sidste Dage. Hun sad i sin Gaard i Aarhus „i sin Blindheds Nat“ og har vel, naar hendes Tanker gik tilbage til Fortiden, kun haft saare faa glade og lyse Minder at dvæle ved; især har hun jo kendt mere til „den Kval, der kan ruge“ end til „den Fryd, der kan blomstre mellem Kvinde og Mand“. Kun tjenende Personer omgav hende i hendes Dødsstund; de, hun havde elsket i yngre Dage, var gaaet bort før hun selv. Men der var en, som ikke havde glemt hende, det var Præsten i Spentrup. Han blev stærkt grebet og dybt rørt ved Budskabet om sin gamle Venindes Død, og den 7. Marts 1838 stod der i „Rantzaus Avis“ følgende Digt af St. St. Blicher at læse:

Sophie Amalie.

Der var en Tid, da du i Skønheds Fylde,
den fagreste blandt tusind Kvinder stod;
du hørte dig i Suk og Sange hylde;
du saa Tilbederskaren ved din Fod.

Der var en Tid, paa dine Kinder brændte
den søde Ild med Morgensrødens Skær;
da dine Øjnes Stjernestraaler tændte
hvert Hjerte, som uheldigt kom for nær.

Der var en Tid, da Afrodites Bælte
du bar saavel som Sønnens gyldne Pil;
da klippehaarde Hjerter maatte smelte
som Is for Solens Ild ved dine Smil.

Der var en Tid — jeg ofte paa den tænker,
 skønt den i svundne Seculum henrandt —
 da stærkere end Bast og Jerne-Lænker
 et Haar af dine Ravelokker bandt.

Der var en Tid — hvor fage dog den gik!
 En ganske anden Tid kom snart i Steden —
 din Gang var Dans, din Tale var Musik,
 dig som en Glorie omstraaled Glæden.

Saa stod du dengang i din Skønheds Vaar —
 men da jeg saa dig længe efter siden,
 da var af Kummer bleget Kind og Haar,
 du bøjet var af Verden og af Tiden.

Din Røst var skælvende, tung var din Gang,
 din før saa ranke Midie var bukket,
 dit Smil et Kornmodsglimt paa gustne Vang,
 og dine sorte Øjnes Glans udslukket.

Du visned langsomt hen — det sidste Blad
 af forhen frodig, nu fortørret Stamme —
 saa ensom du i Blindhedsnatten sad,
 den sidste Gnist af forhen mægtig Flamme.

Ej Barn, ej Frænde ved den sidste Strid
 din Smerte mildned med en Ømhedstaare!
 Du var alene i din Afskedstid;
 kun fremmede maaske har fulgt din Baare.

Du, som saa tit tilforn har set din Vej
 med Blomster strøet, omsjungen højt af Skjalde,
 en fattig Mindeblomst maaske end ej
 en Vennehaand lod paa din Kiste falde.

Men om end ingen anden mindes dig,
 skal jeg dog ikke dig i Døden glemme;
 dit Bord, dit Bæger tit har kvæget mig,
 mild hørte du min første Digterstemme.

Ej ene derfor Sørgeharpens Slag
jeg fra det fjerne til din Gravhøj sender;
men du var god, om du endog var svag —
og blød; thi ak, du faldt i haarde Hænder.

Vel er og jeg en fremmed, stakkels Viv!)
dog maa jeg med min Strengelig dig følge,
om end i Vinterblæst som visne Siv
mit Afskedssuk skal over Graven bølge.

Digtet er i Formen ikke lydeløst; det kan i saa Henseende ikke staa Maal med et andet Mindedigt, som det ellers er naturligt at sammenligne det med: det, J. L. Heiberg indrykkede i Adresseavisen, da han fik Efterretningen om, at hans „Ungdoms tro Veninde“, Grevinde Ida de Bombelles, f. Brun, var død fjernt fra Fædrelandet: „De samle sig, lig underfulde Drømme“. Men Heiberg selv har regnet Blichers Digt for saa værdifuldt, at han optog det i Samlingen „Et Hundrede lyriske Digte af den danske Literatur“ (1842) som eneste Repræsentant for den jydskes Digtets Muse. Det giver i Virkeligheden ogsaa et saare skønt Udtryk for den fattige Landsbypræsts dybe Beundring for hans højbaarne Velynderindes straalende Skønhed i hendes Ungdoms Tid og vidner smukt om hans varme Taknemmelighed mod hende, der saa mildt hørte hans første Digterstemme, og om hans inderlige Medfølelse med hendes Alderdoms ulykkelige Skæbne. Det fortjener derfor til visse at blive bevaret fra den Forglemmelse, hvori det i Grunden allerede er blevet stedt.¹⁾

¹⁾ Heiberg har i sin Udgave udeladt næstsidste Vers.

GRAVENE PAA ODDER KIRKEGAARD.

(Fru Voss'es Grav længst til venstre i Baggrunden.)

Den, der her har fortalt om den smukke Fru Voss paa Rodstenseje og hendes højbaarne Forfædre paa det gamle Herresæde, har som Dreng læst Blichers Digt om hende i H. P. Holst's poetiske Læsebog, hvor det er optaget under Tittlen: „Elegi“, medens Navnet „Sophie Amalie“ er udeladt.¹⁾ Jeg var allerede da betaget af Digtets Skønhed og husker, at en af mine Fastre i Gylling Præstegaard engang sagde til mig: „Den Kvinde, Blicher her har skrevet om, er Fru Voss paa Rodstenseje.“ Denne Oplysning laa og slumrede i min Bevidsthed, til jeg en Dag mange Aar senere drev ind paa Odder Kirkegaard for at forslaa en Ventetid,

¹⁾ Her er ogsaa 4. sidste Vers udeladt.

indtil Toget gik. Der fandt jeg Gravene med de sorte Jernkors, og der læste jeg hendes Navn med gylden Skrift. Siden modnedes den Tanke hos mig at samle, hvad der kunde tilvejebringes af Efterretninger om hendes halvt sagnagtige Personlighed og Skæbne, og her foreligger Resultatet. Jeg har tænkt mig, det dels skulde gøre den Gavn at faa Folk i Hads Herred til at interessere sig mere for deres Egnns Fortid, end de hidtil har gjort; dels skulde det tjene til Kommentar af Novellen: Fjorten Dage i Jylland og til at bevare Blichers Mindedigt fra Forglemmelse. Endelig skulde det bidrage til Forstaaelsen af en Kvindes Skæbne, der blev, som den blev, vistnok for en stor Del ved egen Skyld og Brøde, men som maaske dog især faar sin Forklaring ved Blichers Ord om hende: „Du faldt i haarde Hænder!“
